

ANSER

Skånes Ornitologiska Förening
nr 1 2023

- Årets fokusart: HUSSVALAN
 - Baaiduinen • Artfakta
 - Bobbyggaren • Dilemman

ANSER årgång 62

ANSER är Skånes Ornitologiska Förenings tidskrift, som kommer ut fyra gånger om året – i mars, juni, september och december. Datum för manusstopp är 15 januari, 15 april, 15 juli och 15 oktober.

Upplaga: 2 150 ex.

Tryck: Exakta Print AB, Malmö 2023.

ANSER trycks på FSC-certifierat papper.

ISSN: 0347-9595

Skånes Ornitologiska Förening (SkOF) är en regionalförening av BirdLife Sverige.

Avgiften för medlemskap är 225 kronor (95 kr för ungdomar t.o.m. året man fyller 25) och sätts in på bankgiro 684-4849. Som medlem stöder du fågelskydd och fågelforskning i Skåne, får du tidskriften ANSER och kan ta del av föreningens aktiviteter, föredrag, bildvisningar m.m. Du får också rabatt på övernattningsplatser på Falsterbo Fågelstation.

Skånes Ornitologiska Förening

(medlemsfrågor & adressändringar)

Falsterbo fyr, Fyrvägen 35, 239 40 Falsterbo

skofmail@gmail.com

www.skof.se

Telefon: 0736 25 42 56

Organisationsnummer: 845000-8399

Redaktionen för ANSER

P-G Bentz

(teknisk redaktör)

Kenneth Bengtsson

Mikael Arinder

Arne Ohlsson

Richard Ottvall

Min Bengtsson 2023

Utvärdering

Tiden flyger i väg och snart är det två år sedan årsmötet gav mig förtroendet som ordförande för Skånes Ornitologiska Förening. Jag ställde upp med visionen att fortsätta på den framgångsrika väg som föreningen har följt i årtionden. Detta i kombination med en del justeringar och moderniseringar som jag ansåg nödvändiga. Nu är det dags för en första redovisning och utvärdering.

De senaste två åren har varit väldigt händelserika. Vi, och då menar jag alla i styrelsen, kommittéerna och medlemmarna som engagerar sig aktivt i föreningen, har fått gjort väldigt mycket. Här vill jag nämna något av det som hänt under 2021 och 2022.

Vi gjorde en medlemsundersökning och fick många bra synpunkter. Sedan dess har styrelsen och kommittéerna jobbat med att genomföra flera av de förslag som framfördes i enkätsvaren. Till exempel att SkOFs nya hemsida lanserades och att vi nu använder BirdLife Sveriges plattform som grund. Hemsidan har en snygg layout, är överskådlig och innehåller alltid aktuella nyheter. Våra traditionella måndagskvällar har blivit ett hybrid-evenemang, så att deltagande är möjligt oberoende av var man bor. Många uppskattar möjligheten att vara med digitalt och antalet deltagare har ökat. *Anser* fick innehållsmässigt en liten modernisering med flera artiklar om fågelskådning och en speciell fokusart per år.

Förra året fyllde SkOF 70 år och det firades med ett heldagssymposium i mars. Dagen blev riktigt lyckad med cirka 90 deltagare, trevlig atmosfär och flera spännande föredrag. Många uppskattade upplägget och därför är årsmötet även i år på en lördag kombinerat med föredrag och möjlighet att träffas (se sidan 51). En annan stor händelse var att "Ungdomsfågelskådare i Skåne" bildades och på kort tid anslöt 30 ungdomar. Nu har vi äntligen aktiviteter för att locka

ungdomar, en milstolpe i SkOFs historia. Skogskommittén grundades och tjäder inventerades. Flera bra insändare skrevs i olika tidningar med fokus på en bättre skogsmiljö. Falsterbo Fågelstation publicerade två nya böcker. Vi omstrukturerade organisationen för fågelstationen med två nya kommittéer, en som är ansvarig för planering och en annan för forskning. En ny stationschef anställdes. Vi har försökt att förbättra vår kommunikation och vårt samarbete med föreningens kommunornitologer. Otroligt många yttranden och remisser har skrivits angående bland annat vindkraft, solcellsparkar och annan exploatering. Kvaliteten på yttrandena har varit mycket hög. Många andra aktiviteter rullar på som vanligt med stort engagemang. Några exempel: Den standardiserade ringmärkningen och sträckräkningen i Falsterbo, Storkprojektet, Fågelskydd Spillepeng, inventeringar av olika arter och flera framgångsrika fågelskyddsprojekt.

SkOF har nu över 2 200 medlemmar. Att föreningen har beslutat att driva frågan om anslutning till BirdLife Sveriges "Kedjan" är en annan anpassning inför framtida utmaningar.

Detta är bara några exempel på vad som hänt under de senaste två åren. Allt har genomförts av de duktiga personer som engagerar sig. Allt beröm bör gå till dem som utfört arbetet.

Tyvärr finns det också saker som misslyckats och det tar jag ansvar för. Det gäller främst kommunikationen och samarbetet med lokalklubbar, vilket jag verkligen beklagar. En del annat har inte heller kommit så långt som jag hade planerat och hoppats på. Jag kommer att göra mitt bästa för att få mer tid för de saker som fått för lite av min uppmärksamhet hittills.

Jag är övertygad om att vi är på rätt väg och vill tacka er alla som bidrar till SkOFs framgångar i det viktiga arbetet för fåglarnas bästa.

Arne Hegemann – Ordförande

Innehåll

Vasshavets egen sparv

Diskret och anspråkslös

Arne Ohlsson

3

Sjöfågelskådning

Ofta fridfull och meditativ skådning

Mikael Arinder

6

Baaiduinens sista resa

Abrupt slut

Åke Lindström m.fl.

13

Artfakta

Hussvalan – årets temaart

Kenneth Bengtsson

22

Att skapa husrum

Göran Walinder - Hussvalornas hjälpare

P-G Bentz

26

Inventera mera

Rutter lediga!

Martin Green

30

Skånsk storspovstatus

Dyster utveckling

Richard Ottvall

34

Dilemman

Si eller så?

Ulrik Alm

40

DESSUTOM

Läsvärt

44

Styrligt

51

Notiser

54

Mini-Anser

64

Fågelkonstnären

66

Program

72

Upprop

74

Referat

77

Personligt

78

Detaljerade innehållsförteckningar
för tidigare årgångar av *Anser* finns på
<https://skof.se/bli-medlem/anser/>

Omslagets framsida:

Sävsparv, hane. Foto: *Christian Nilsson*.

Akvareller (Pilgrimsfalk & vitstjärnig blåhake):

Måns Bergendal.

Omslagets baksida:

Baltimoretrupial, 1K. Förslöv 16 december 2022.

Foto: *Lars Åke Friberg*.

I *Anser* 2022:4 visade vi hjäss- och nackfjädrar på en kungsfiskare.

Extrem närbild: Vem tillhör dessa fjädrar?
Svaret får du i nästa nummer av *Anser*.

Sparven i viskande vass

Där stråna av vass växer frodigt är sävsparven en karaktärsart. Den brukar anlända i sena mars och hävdar omgående revir. Efterhand blir den anspråkslösa sången alltmer omgiven av många fågelstämmor.

Arne Ohlsson

I näringsrika sjöars grunda vattenbryn brukar det växa vass. Dessa långa *Phragmites*-grässtrån växer tätt och högt och gömmer ofta en värld som inte är lätt att få insyn i. Det gör vassbältena spännande. Svårtillgängligt, eller så gott som otillgängligt, är detta ett habitat som vi ofta inte har full kontroll över. Men från en spång eller ett gömsle kan vi förnimma vassens själ. Samtidigt finns stora maskiner med vilka vi kan gå loss på vassen för att förhindra eller begränsa dess utbredning. Vi vill inte att vassen ska ta över en fågelsjö, men den är helt avgörande för säv- och rörsångare, skäggmesar, rördrommar, vattenrallar, småfläckiga sumphöns och andra vassälskande varelser.

Vassens miljö är väl värd att uppskatta. I den gamla bokklassikern *Fåglar och fågelsång* (*The Charm of Birds* från 1927, på svenska 1950) av Lord Grey (1862–1933) är det rent av så att han prisar vassens värld estetiskt: "Vassbäddarna har sin egen underbara skönhet, i synnerhet framträder denna en solig dag i februari

eller mars. Det finns ännu icke någon frisk grönska i dem; men fjolårets stänglar är gräddgula, de mörka duniga topparna verkar silveraktiga i solskenet och vajar som plymer, då vinden rör de oräkneliga vasstråna. Sångfåglarna har icke kommit, men detta är den tid, då vassbankarna har en särskilt delikat och graciös skönhet".

I vass och säv bor också en sparv, sävsparven. Namnet är logiskt och den heter motsvarande på danska, norska, engelska och tyska. Den är kanske inte så uppmärksam, inte berömd för sin sång och den är sällan figurerande i skriftliga verk. När den anländer en dag i mars eller april brukar den flyga direkt dit vassen växer och noteras nog inte av så många människor. Den är både diskret i sitt leverne och har ett visst behov av att visa upp sig. Hanen brukar nämligen sitta högt upp på ett strå och sjunga eller sitter gärna i en av de videbuskar (*Salix*) som brukar växa i vassens

Sævsparv, hane, på sin vassvipa.
Foto: Hans Falklind/N.

våta värld. En vårdag med hoppingivande ljus över markerna är en revirhävande, exponerad sävsparvhane en vacker syn. Det svarta partiet på huvud och strupe är avbrutet av ett distinkt vitt "mustaschstreck", ryggsidan går i behagliga toner av rostbrunt med lite svart och grått och undersidan i beige-grått. Det är absolut värt och rätt tid att stanna upp och beskåda den en stund när dagen andas vår. Den sjunger med flit och den hörs avgjort bäst innan fågelkören är fulltalig. Efterhand som den sköna tiden fortskrider och de andra vassinvånarna anländer blir den så gott som överröstad. Det bör inte heller blåsa för mycket. Vassbältena är en värld av viskande, susande, oräkneliga strån som kan dölja många fågelstämmor. Men det är en ljudkuliss som i sig är skön att ta till sig och inte många dagar är helt vindstilla. Känner sig sävsparven alltför iakttagen försvinner den snabbt neråt och är på ett ögonblick helt utom synhåll.

Sävsparvens sång är kort med några få "pratande" toner lugnt framförda och som i våra öron förefaller enkla. Men hans budskap är förstås lika viktigt som näktergalens eller svarthättans. Direkt efter hanarnas ankomst från Sydvästeuropa, inte minst från södra Frankrike, ofta något före honan, måste de vara på alerten ur revirsynpunkt. Kan han inta samma revir som föregående år gör han det gärna, enligt kontroller av ringmärkta individer. Insträcket är fullt i gång i slutet av mars.

Boet byggs lågt, men förhoppningsvis ovanför stigande vattenstånd. Det gömmes väl och äggen är oftast fyra eller fem, i oliv färgton med olikartade svarta teckningar. Båda könen ruvar. Två kullar brukar sävsparven hinna med under vår alltför korta sommar. I gynnsamma habitat kan sävsparvarna häcka relativt tätt. Tillgången på insekter till ungarna brukar därstädes vara god.

Sævsparvhonan är inte lika kontrastrik som hanen. Foto: John Larsen.

Sävparvens årsunge är snarlik honan. 17 oktober 2017. Foto: Mikael Arinder.

De allra flesta sävparvar lämnar oss i september. Som andra fältsparvar plockar den då gärna ätbart på höstliga fält när skörden är bärgad. Men stubbåkrar ser man sällan. I stället plöjer och sår lantbrukarna tidigt efter sommaren. På så vis bjuder man de stora flockarna av vitkindade gäss och grågäss på stora mängder föda men berövar fältsparvarna färdkost inför flytten. Men en och annan sävparv tar risken att övervintra i Skåne, lika ovetande om vinterns kommande förlopp som vi är trots våra långtidsprognoser i media.

Utbredningsområdet är vidsträckt. Det sträcker sig från längst i väster till längst i öster på hela den euroasiatiska landmassan, från Irland till Kamtjatka. Följaktligen är den uppdelad i många underarter, sannolikt ett tjugotal, men som är mer regel än undantag råder oenighet om dessa. I Sverige finns den i hela landet och är faktiskt vanligare i fjälltrakterna än i söder.

När våtmarker blivit ödelagda av oss är det förstas till sävparvens nackdel men den kan hålla till godo med mindre lokaler. Negativt är också röjning av fröbärande vegetation av de arter som vi föraktfullt och utan eftertanke kallar ogräs. Det har troligtvis funnits perioder med större sävparvspopulation när det fanns fler våtmarker innan vi började dränera. Atlasinventeringen 2003–2009 påvisade stabilt läge, men 2020 blev sävparven rödlistad som nära hotad (NT). En viss anpassning till torrare habitat ser ut att ha skett och det kan innebära en positiv trend för arten.

Arne Ohlsson
arneohlsson51@gmail.com

Skåda sjöfågelsträck på våren

När sjöfågelsträcket drar i gång i mars börjar vårsången för många skådare.

Detta är den kanske mest njutbara formen av fågelskådning.

En del brinner för att räkna och protokollföra sträcket
och kanske få uppleva en rekorddag för någon art.

Andra får energi av att lyckas artbestämma änder, lommar, alkor och labbar,
som flyger någon kilometer ut över vattnet.

Många tycker att det är fridfullt och meditativt att fika
och samtidigt njuta av böljande sjöfågelsträck.

Mikael Arinder

Begreppet sjöfågelsträck omfattar sträckande svanar, gäss, simänder, dykänder, skrakar, lommar, doppingar, skarvar, labbar, måsfåglar, tärnor och alkor. Ibland får sjöfågellarna sällskap i sträckprotokollet av vadare, havssulor, tranor och rovfåglar.

När?

– sträcket varierar över våren och med vädret

Vårsträcket av sjöfågel drar i gång i mitten av mars. Ett väderomslag med värme som kommer upp söderifrån kan trigga igång ett rejält sjöfågelsträck. Ofta är det dagar med svag eller måttlig vind som ger de högsta sträcksiffrorna (Tabell 1). Notera att vindriktningen är varierande för de olika rekorddagarna. Den absoluta vindriktningen tycks alltså inte ha så stor inverkan på hur omfattande sträcket blir, men pålandsvind gör att fåglarna kommer närmare skådarna och sträcket blir lättare att överblicka.

Sjöfågelsträcket är som regel intensivast under de tidigaste morgontimmarna. Men under bra ejderdagar kan sträcket pågå hela dagen. Under dagar med bra sträck av vitkindade gäss har kl. 10–14 gett de högsta antalen i Kåseberga. Detta torde bero på att fåglarna gett sig iväg på morgonen från rastplatser i Danmark och passerar sedan Kåseberga ett par timmar senare.

Tabell 1. Högsta dagsnotering för andfågelsträck i sydöstra Skåne t.o.m. år 2020. Notera de genomgående svaga till måttliga vindhastigheterna samt en lite varierande vindriktning, men dock från sydsektorn. Sträckande fåglar från sträckan Smygehuk–Friseboda tas i beaktande, men när det gäller vårsträcket dominerar siffrorna av rapporter från sydkusten (framför allt Kåseberga som idogt bevakas av Sven Splittorff). Vindangivelser är baserade på SMHIs öppna data från Falsterbo.

	Antal	Plats & datum	Vind
Gravand	567	Kåseberga 4.3 (2007)	SV 2
Rostand	1	Kåseberga 22.5 (2013)	S 6
Årta	24	Kåseberga 19.4 (2002)	SO 2
Skedand	321	Kåseberga 22.4 (2019)	O 9
Snatterand	41	Kåseberga 5.6 (2017)	SV 5
Bläsand	5167	Kåseberga 4.4 (2018)	SV 3
Gräsand	983	Kåseberga 4.4 (2018)	SV 3
Stjärtand	210	Kåseberga 27.3 (2016)	S 5
Kricka	1 700	Kåseberga 19.4 (2002)	SO 2
Brunand	43	Kåseberga 29.4 (2013)	SV 7
Vigg	638	Kåseberga 26.4 (2008)	SV 3
Bergand	1 235	Kåseberga 23.4 (2018)	V 5
Praktejder	4	Kåseberga 25.3 (1998)	S 6
Ejder	287 150	Kåseberga 8.4 (1996)	O 4
Svärta	159	Kåseberga 27.4 (2008)	SO 4
Sjöorre	6 880	Kåseberga 6.4 (2008)	SV 3
Alfågel	1 986	Kåseberga 23.4 (1996)	O 5
Knipa	366	Kåseberga 27.3 (2018)	SO 3
Salskrake	95	Kåseberga 27.3 (2018)	SO 3
Storskrake	119	Kåseberga 13.4 (2013)	V 2
Småskrake	869	Kåseberga 15.4 (2013)	SO 5

Sträckande småskrakar. Kåseberga 5 april 2020. Foto: Mikael Arinder.

Säsongen inleds i mars med ejder, skrakar, gravänder, gäss och strandskator. Från mitten av mars dominerar ejderflockarna, stundom med inslag av enstaka praktejder. Läs mer i faktarutan på sidan 12 om hur man skiljer praktejder från ejder. Ejdrarna ackompanjeras av simänder, men även av skrakar, dykänder, gäss och lommar. Ejdersträcket fortsätter en bra bit in i april, och när det avtar så tar sträcket av vitkindade gäss vid. April präglas av ett fint sträck av simänder, doppingar och sjöorre. I månads-skiftet april/maj tar dykänderna vid, och det börjar även sträcka tärnor, kustlabbar och dvärgmåsar. Majsträcket domineras av vitkindade gäss och tärnor de första veckorna, och prutgäss de sista veckorna.

Var? – Tips på sträcklokaler

Kuststräckan från Kullahalvön till Sandhammaren lämpar sig för sjöfågelsträckskådning under våren, och uddarna är bäst. I Figur 1 visas ett antal fågellokaler för sjö-

fågelsträck om våren i Skåne. För att hitta till lokalerna som omnämns i figurtexten kan du söka på lokalens namn på <https://svenskafagellokaler.se/regionalforeningar/skanes-ornitologiska-forening> eller slå upp dem i *Skånsk Skådarguide*. De flesta lokalerna är beskrivna. Bege dig till en lokal som faller dig i smaken - kanske den som ligger närmast, eller en som du aldrig besökt tidigare, eller en som hade fina sträck-siffror i går.

Den lokal som i genomsnitt har de högsta sträcksummorna är Kåseberga. Bästa obsplatsen i Kåseberga är bunkern som ligger på udden 500 meter västerut längs stranden från hamnen.

Lokalerna längs Skånes västkust bjuder på medljus större delen av dagen, och sträcket går ofta hyggligt nära även dagar då det inte blåser pålandsvind. Trots att antalet ejdrar är lägre vid Skånes västkust än i Sydostskåne så är andelen praktejdrar högre.

Figur 1. Rekommenderade fågellokaler för sjöfågelsträckskådning om våren i Skåne.

1. Hittarp/Domsten; 2. Barsebäcks hamn; 3. Lomma södra/Piren, Lomma hamn; 4. Spillepeng; 5. Limhamn, Ön; 6. Klagshamns udde; 7. Falsterbokanalen, norra delen; 8. Kämpinge; 9. Stavstensudden; 10. Smygedungen/Smygehuk; 11. Haken, Abbekås; 12. Världens ände, Ystad; 13. Kåseberga; 14. Hagestad; 15. Sandhamaren; 16. Sankt Hans backar, Lund. *Kartunderlag: Google Earth Pro.*

Inlandslokalen Sankt Hans backar i norra Lund kan uppvisa imponerande siffror av exempelvis sträckande vitkindade gäss.

Hur? – Kläder och utrustning

Klä dig varmare än på en vanlig exkursion eftersom det är kallt att sitta still. Sitt på ett isolerande sittunderlag, och ta med en tältstol ifall det inte finns någon bänk eller

sten att sitta på. Ha rejäla sockor på fötterna, det är oftast om fötterna man fryser först. Kom ihåg att kängor är varmare än gummistövlar. Handledsvärmare förhindrar att det blåser in i jackärmarna. Ett par reservhandskar i packningen kan rädda dagen om en av favorithandskarna blåser bort. Ta på regnställsbyxorna från början så slipper du fumla med dem om det

kommer en skur. En välfylld matsäck med en rejäl termos är en självklarhet, och en chokladbit eller lite nötter sätter guldkant på sträckskådningen. En putsduk är bra att ha till hands för att torka ren frontlinserna om det börjar regna. Har man kamera så är en sopsäck perfekt att gömma kameran i om det kommer en skur.

Eftersom avstånden är stora (ofta 500 m – 2 km) och fåglarna ofta passerar ganska långt ut är tubkikare ett måste, gärna med zoom. En dyrare tubikare med optiska topprestanda kan göra stor skillnad i dåligt väder. Men under bra siktförhållanden är skillnaden mellan dyrare och billigare tubkikare inte avgörande. Som komplement till tuben behöver man en handkikare för att kunna spana av närsektorn.

För att kunna artbestämma fåglarna på långt håll bör man ge akt på sjöfågelflockarnas form och sammansättning. Om det gäller t.ex. en ensam labb, alka, dopping eller lom är fågelns flyktsätt av vikt, om den

upplevs som kutryggig, bukig, långhalsad, kompakt, långbent, hur halsen hålls, och hur dräkten kontrasterar mellan svart/grått/vitt, särskilt om de flyger intill fåglar som ser lite annorlunda ut i färgsättningen. Kontrasten mellan fågel och bakgrund påverkar hur stora man upplever fåglarna. Mot ett mörkt hav ser en mörk fågel mindre ut än en ljus fågel. Läs gärna texter och bildillustrationer i *Fågelguiden* riktigt noga så upptäcker du att det finns massor av den här typen av tips. Vid bilden av flygande skäggdopping står det "stora fötter", "mycket slankt och gängligt byggd" samt "snabba vitflimrande vingslag". Och vid bilden av flygande svarthakedopping står det "oftast vit vingframkant" och "flykten svirrande, ofta med halsen höjd över horisontalplanet". För den som vill förkovra sig ytterligare rekommenderas *Flight Identification of European Seabirds*. Den svenska versionen *Sjöfågelguiden* av samma bok lär dessvärre vara slutsåld.

En flock krickor passerar Kåseberga 5 april 2020. Foto: Mikael Arinder.

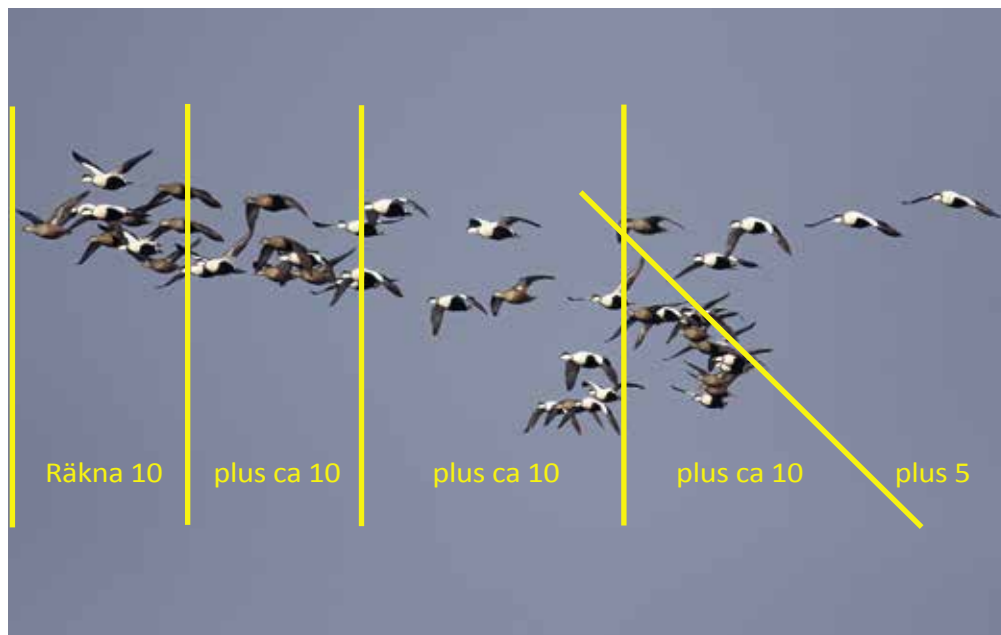
Skådare ropar ofta ut vad de ser. Så även om du själv inte är så bra på att upptäcka eller känna igen olika arter så får du hjälp om du står intill andra skådare. Ibland kan man till och med få ta en titt i grannens tub så att man får se den där bredstjärtade labben eller islommen som var så omöjlig att hitta på egen hand. Stå eller sitt därför tillsammans med andra i stället för att hålla dig för dig själv.

Håll dig uppdaterad vad som rapporteras längs kusten genom Bird Alarm eller något lämpligt Band. En utlarmad prakt-ejder från Smygedungen skärper sinnen om du skådar vid Kåseberga.

Det kan vara utmanande att räkna varje enskild fågel i en sjöfågelflock. Man får därför skatta antalet individer i en flock. Lämpligen räknar man de första tio individerna, bedömer storleken på denna tio-flock, mättar sedan hur många tio-flockar

som hela flocken kan tänkas innehålla, och summerar slutligen skattningen Figur 2. Är det riktigt stora flockar kan man på samma sätt bedöma storleken på en 100-flock, och sedan mätta hur många 100-flockar som hela flocken kan tänkas innehålla tills hela flocken passerat. Felskattningen torde inte bli större än 20–30 %, vilket får anses okej. Tänk på mätnoggrannheten. Har du skattat två flockar om 300 ex + 200 ex, och slutligen ser sju fåglar till, så bör du rapportera totalt ca 500 fåglar snarare än 507 fåglar. Detta då du inte räknat de båda stora flockarna med tre siffrors noggrannhet eftersom du skattat flockstorlekarna.

Om du sträckräknar är det viktigt att kunna föra anteckningar kontinuerligt, antingen i en vädertålig obsbok eller i Artportalens checklista. Drivna sträckskådare använder sig av handräknare (finns på t.ex. Clas Ohlson, Kjell & Co och Elgiganten),

Figur 2. För att snabbt skatta antalet individer i en flock: 1. Räkna de första tio individerna och skapa en bild av storleken av en "tio-flock"; 2. Mätta hur många "tio-flockar" som hela flocken kan tänkas innehålla; 3. Räkna ytterligare ströfåglar; 4. Summera.
Ejdrar. Barsebäcks hamn, 28 mars 2012. Foto: Mikael Arinder.

Figur 3. Fotot är taget med medveten rörelseoskärpa med hjälp av panorering vid 1/60 s, f.16, 100 ISO. Ejdrar. Kåseberga, 5 april 2020. Foto: Mikael Arinder.

gärna flera stycken för att kunna hålla räkning på de vanligaste arterna. Varje klick kan då stå för 1, 10 eller 100 fåglar.

Fotografera sjöfågelsträck

För dig som vill fotografera sjöfågelsträck rekommenderas ett teleobjektiv på minst 400 mm, gärna längre. Om du kan ställa in antal sökarpunkter på kameran så välj en enda punkt i mitten. En snabb slutartid på 1/2000 s i kombination med inställningen kontinuerlig autofokus krävs för att få skarpa bilder. I bra ljus brukar jag köra i manuellt läge (M), blända ner ett steg från full bländaröppning för att öka skärpedjupet, i kombination med 1/2000 s och auto ISO. Då ökar chansen för att bilderna blir skarpa. Exponeringskompensera med +1,5 steg om bakgrunden är ljus (himmel eller blänkande hav). Använd gärna seriebildstagning och tag en serie bilder åt gången. Då ökar chansen att någon bild blir bättre än de andra, en bild som är lite skarpare

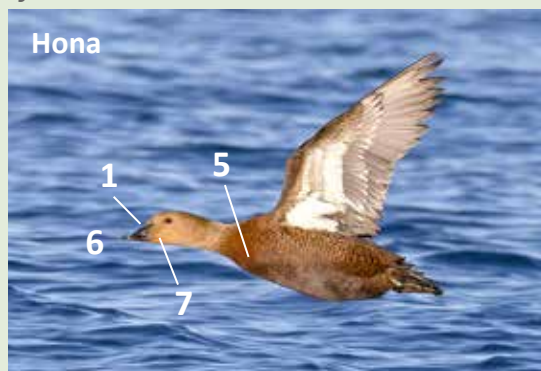
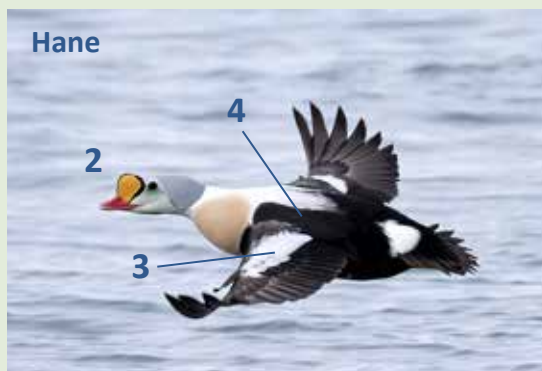
och där fåglarna har vingarna uppe eller nere. Har du ett teleobjektiv med bildstabilisering så ska denna vara inställd i läget för panorering (ofta läge 2).

Experimentera och ta bilder med medveten rörelseoskärpa (Figur 3) på ejdrarna med oskarpa vingar. Ställ då kameran på bländarautomatik/slutartidsförval, ställ in 1/60 s och auto ISO samt snabb seriebildstagning. Håll avtryckaren nedtryckt och tag en serie bilder samtidigt som du panorerar och följer med sjöfågelflocken i sökaren. Många försök krävs för att lyckas. Bara en eller ett par bilder av hundra tagna kommer att bli fina. Alla övriga bilder blir värdelösa. Kassera inga bilder förrän du sitter hemma vid datorskärmen och kan bedöma resultatet. Lycka till!

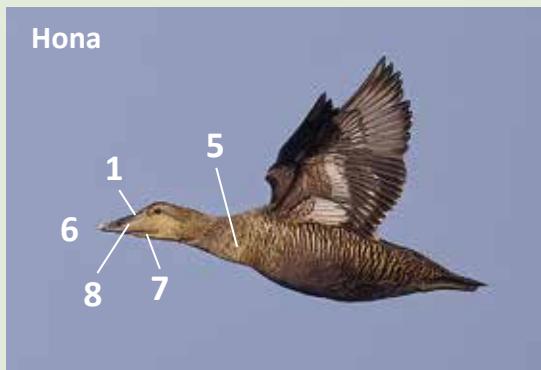
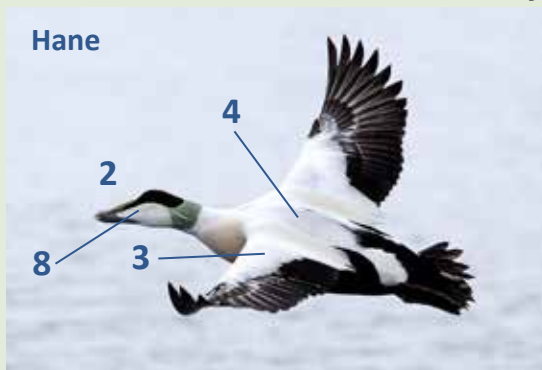
Mikael Arinder
mikael.arinder@telia.com

Så här skiljer du praktejder från ejder (Text och foton: Mikael Arinder)

Praktejder

Ejder

Praktejder

Har kompaktare kroppsform och snällare/näpnare ansiktsuttryck jämfört med ejdern. På nära håll syns en lätt utåtbuktande övergång mellan panna och näbbfäste (1).

Hanen är omisskännlig med orange näbbknöl, röd näbb och grön/blått huvud (2). Har tydliga vita vingtäckarfält (3) ovan som kontrasterar mot mörk rygg och mörka skuldror (4). Ger ett mörkare och brokigare helhetsintryck än en ejderhane.

Honan har en karakteristiskt rostbrun dräkt (5). Har svartare och kortare näbb (6) än ejdern. På riktigt nära håll syns "glada" mungipor (7).

Ejder

Har utdragen kroppsform med långt, kilformat huvud och näbb. Har ett förnämare och mer långnäst ansiktsuttryck jämfört med praktejden. Fjäderfästena på sidorna av näbben når långt fram (8), vilket ger ett säregnet utseende. På nära håll syns en inåtbuktande övergång mellan panna och näbbfäste (1).

Hanen har svart o vitt huvud (2) i kombination med vit rygg, vita skuldror (4) och vita vingtäckarfält ovan (3). Ger ett ganska ljust helhetsintryck.

Honan har gråbrun dräkt (5). Har lång, grå näbb (6), och på nära håll syns ljus näbbspets. På riktigt nära håll syns att den saknar "glada" mungipor (7).

Vad gör en myrspov på väg mot Sibirien i en klippbrant på Kullaberg?

Rubriken till denna text kunde också ha varit:

”Ett tämligen ovanligt sätt att lokalisera en pilgrimsfalkshäckning”.

Det handlar om hur modern teknologi kan leverera information om flera saker på samma gång – både väntade och oväntade.

Åke Lindström, Karl-Göran Nilsson, Alf Petersson & Roeland Bom

En dag i början av juni 2022 blev Åke Lindström (ÅL) kontaktad av Roeland Bom (RB), en forskarkollega i Nederländerna, som undrade över några märkliga positioner han fått på en av sina sändarförsedda fåglar. Det gällde en myrspov som på sin väg från Vadehavet mot Sibirien verkade ha stannat till på spetsen av Kullaberg, där en mängd positioner över ett antal dagar samlats inom ett mycket litet område

(Figur 1). RB tyckte det såg märkligt ut och undrade om ÅL hade någon tanke om vad som kunde stå på. ÅL tittade närmare på positionerna och fann ett trettiotal positioner inom ett område av 50 m diameter, koncentrerade precis där uppvuxen skog går över i en lodrät brant ut mot havet.

Kombinationen uppvuxen skog och klippbrant kändes inte direkt som en frivilligt vald rastplats för en myrspov. En

mycket mer sannolik förklaring fanns naturligtvis och den involverade pilgrimsfalk. Därför skickade ÅL kartan och positionerna till Karl-Göran Nilsson (KGN) och Alf Petersson (AP) för att få kommentarer och eventuellt en bekräftelse på misstankarna.

När KGN och AP blev varse sändarpositionerna hade de redan anat att det fanns en aktiv häckning av pilgrimsfalk i området, men de hade ännu inte lokaliserat boet. Sändarpositionerna väckte nu gamla goda minnen till liv. I detta klippavsnitt hade AP och KGN i början av 1990-talet haft ett första möte med ett yngre par pilgrimsfalkar,

Figur 1. Myrspoven Baaiduinens väg från Terschelling i Vadehavet till Kullaberg i Skåne 30–31 maj 2022. Fågeln stannade till kort i norra delen av tyska Vadehavet, flög sedan åt nordost över Fyn med riktning mot Skåne och nådde (på något sätt) Kullaberg kl. 18.00 den 31 maj 2022.

Kartunderlag: Google Earth Pro.

efter att arten varit frånvarande som häckfågel på Kullaberg i trettio år. Denna första kontakt ingav hopp om en återkomst för pilgrimsfalken på Kullaberg, efter försvinnandet 1962. Dessutom ligger platsen i ett område där man ofta kan se falkar ta höjd och snabbt dra ut över havsvidderna nordväst om Kullaberg. Många gånger tappar man dem då de till sist är för långt ute och högt uppe för att kunna följas. Falkarna har också många gånger setts återkomma med byten i klorna från denna sektor.

Efter att ha blivit varse om positionerna från den sändarförsedda myrspoven beslutade AP och KGN att undersöka området redan nästföljande dag, men någon häckning kunde inte konstateras då heller. Dock tyckte de sig höra tiggande ungar på avstånd och en gammal fågel flög över dem när de var på väg ner mot den förmodade häckningsplatsen. Vad göra? AP hade vid ett tidigare tillfälle, 2002, hittat ett häckan-

de par i ett klippavsnitt som krävde klättrare för att kunna bekräftas. Kanske var det en klättrare som behövdes även nu?

AP kontaktade Tommy Järås och Peter Lindberg i hopp om att Pilgrimsfalk Sverige hade en klättrare någonstans i närheten av Skåne. Svaret blev att de ville besöka platsen snarast möjligt. Häckning kunde lätt konstateras så fort klättraren firat sig ner över kanten och i boet satt fyra stora ungar. Någon sändare kunde inte hittas i boet men myrspovens ben med gul, grön och svart ring låg där. Var kunde sändaren finnas? Så fort märkningen var klar undersöktes de gamla falkarnas slaktplats en bit ovanför boet och där i fjäderhögen hittades genast sändaren. Kanske är detta en av de mer spännande märkningarna av pilgrimsfalk på Kullaberg. Det blev en mycket lyckad dag, med en häckning konstaterad, ringmärkta ungar och sändaren återfunnen. Därefter kontaktade AP alla inblandade på

A. En av de ringmärkta ungarna – en hona 28 dagar gammal.
B. Myrspovens ben med ringarna.
C. Sändaren som avslöjade pilgrimsfalkarnas häckning.
 Foton: Alf Petersson.

den svenska sidan för att sprida nyheten och ge alla inblandade information. Sändaren togs om hand och skickades tillbaka till RB för att återanvändas inom flyttfågel-forskningen.

Så långt har vi beskrivit ett tämligen annorlunda sätt att lokalisera en pilgrimsfalkshäckning. Men myrspovens historia då? Den olycksaliga fågeln, en adult hane döpt till "Baaiduinen", efter märkplatsen på ön Terschelling, var en av åtta myrspovar som denna vår kunde följas med sändare under sin vårflyttning från Vadehavet. De tillhörde alla underarten *Limosa lapponica taymyrensis*, vilken övervintrar i Västafrika och rastar i Vadehavet på våren, på sin väg mot häckningskvarteren på Tajmyrhälvön i Ryssland. Sändarna de bar är solcellsdrivna, väger 4,5 gram och ger med hjälp av en GPS-mottagare fågelns position med en noggrannhet av ett tiotal meter. Positioner tas var tredje timme och skickas sedan via 4G-mobilnätet till projektledaren. En fågels flygväg kan på detta sätt följas nästan i realtid.

Baaiduinen fick sin sändare 11 maj, lämnade Terschelling på kvällen 30 maj och gjorde därefter ett kort stopp på en tidvattnestrand i östligaste delen av Vadehavet. Den 31 maj kl. 15.00 var han över Fyn och flög då i 76 km/h på 1 660 m höjd. Nästa position, kl. 18.00, kom från pilgrimsfalksboet. Vi vet faktiskt ingenting om var och när myrspoven dog, men rimligast är att fågeln blivit slagen av pilgrimsfalken ute över havet. Detta då det inte, vad vi vet, finns några lämpliga rastplatser så nära boet att myrspoven skulle ha hunnit landa där, tagits av falken och sedan fraktats till boet.

Var det något speciellt med Baaiduinen som gjorde att just han drabbades? Baaiduinens historia kan jämföras med övriga sju myrspovar som följdes från Vadehavet samma vår. Baaiduinen vägde mindre vid

märktillfället än de andra och lämnade också Vadehavet sist av alla, flera dagar senare än övriga. Kanske flög han ensam? Den tydligaste skillnaden mot övriga spovar var att dessa hade en tydligt sydligare kurs än Baaiduinen, en kurs som tog dem i huvudsak över Östersjön, alltså långt söder om Skåne och där samtliga passerade över eller nära Bornholm. Alla sju anlände slutligen till potentiella häckningsplatser i Sibirien.

Självklart kan det inte uteslutas att Baaiduinen på något sätt var en individ i sämre kondition än de andra och att detta påverkat både hans beteende och slutliga öde. Som nämnts vägde han vid märktillfället mindre än sina artfränder. Å andra sidan kan den låga vikten enkelt förklara varför han gav sig i väg från Vadehavet relativt sent, då han rimligen måste stanna längre för att nå önskad nivå på fettreserverna. Dessutom var Baaiduinen i full häckningsdräkt, vilket enligt tidigare studier av arten indikerar god kondition och hälsa.

Den information om en myrspovs liv och död som sändaren i Baaiduinens fall gav upphov till leder till en massa spännande frågor som rör såväl pilgrimsfalkarnas jaktteknik och val av häckningsplats som myrspovarnas val av flygrutt. För många frågor för att diskuteras här och dessutom frågor vi just nu inte har några bra svar på. En mer utförlig beskrivning av Baaiduinens och de andra myrspovarnas flyttning och öde kommer i en vetenskaplig uppsats som kan rekvireras från författarna.

Åke Lindström
ake.lindstrom@biol.lu.se

Karl-Göran Nilsson
puffinus@live.se

Alf Petersson
alf.0600@gmail.com

Roeland Bom
roeland.bom@nioz.nl

Fotografera eller inte fotografera? Publicera eller inte?

Bofotografering eller fotografering av föräldrafåglarna i boplatsens omedelbara närhet har länge varit en het fråga. Många fågelfotografers etiska kompass har ofta ifrågasatts och har nu åter aktualiserats.

Kenneth Bengtsson

Frågorna i titeln aktualiserades vid flera tillfällen under sommaren 2022. Det började med stytlöparhäckningen i Örtofta, där några bobilder väckte irritation. Från vissa håll kom krav på att alla bofoton skulle bojkottas på i princip alla media, bl.a. på Artportalen.

Bobilderna i Örtofta visade en ruvande fågel och var tagna på långt håll och från samma plats där åtskilliga skådare var frekvent närvarande. Närmare än så gick

inte att komma beroende på sankt underlag. Att en del foton därefter var kraftigt beskurna och gav intryck av närgångenhet förstod nog inte alla.

Nästa gång diskussionen tog fart var i samband med biätarhäckningen vid Backåkra. När SkOF släppte nyheten gavs det mycket tydliga råd om hur besökare borde uppträda och var de borde stå. En del personer ignorerade detta och så var dispyten igång igen. Samma sak skedde ett

Bo med ägg av större strandpipare. Foto taget efter ofrivillig störning. Foto: Kenneth Bengtsson.

Bo med ägg av småtärna. Foto taget när kolonin övergivits efter sandstorm. Foto: Kenneth Bengtsson.

kort tag senare och då handlade det om en häckning av härfågel vid Klingavälsån.

Svaret på frågan om foto eller inte foto borde egentligen vara mycket enkelt och helt baseras på vad som är bäst för den eller de aktuella fåglarna. Stör vi eller riskerar vi att störa så avstår vi från foton. Detta gäller inte bara rariteter utan alla häckande fåglar. Att alltid utgå från fåglarnas bästa borde vara en självklarhet för alla. Så enkelt borde det vara.

Tanken på att förbjuda publicering av alla bofoton är i princip omöjlig att få acceptans för och dessutom helt onödig i många fall. Det finns en hel del arter där närgångna foton i väldigt många fall kan tas utan problem. Som exempel kan nämnas knölsvan, svalor, småfåglar vid holkar i trädgårdar och diverse parkhäckande fåglar som är vana vid människor – sothöns t.ex. Det bör också kunna betraktas som problemfritt att ta foton på kolonihäckande fåglar som skar-

var, hägrar, backsvalor och råkor så länge avståndet är så pass att fåglarna inte störs. Att helt förbjuda publicering av denna typ av foton skulle vara kontraproduktivt, inte minst gällande kunskapsspridning. Men även i dessa fall ska vi vara försiktiga – reagerar fåglarna nervöst är vi för nära och skall därför givetvis backa.

Det händer ibland att vi oavsiktligt stör en fågel från ett bo. Att då ta ett snabbt dokumentationsfoto, innan vi snabbt lämnar platsen, innebär inte att störningen blir värre än vad den redan var. Men det kräver omdöme och nyckelordet är *snabbt*. Dock finns det fall där vi bör ge oss tid, nämligen om vi stöter upp ruvande änder. Honorna täcker normalt boet med dun innan de lämnar, men vid en panikflykt hinns detta inte med. Därför bör vi göra det istället. Ta om så känns nödvändigt ett snabbt foto, täck över äggen med dun från bokanterna och lämna sedan platsen.

Knölsvanpar med nykläckta ungar. Svanar i stadsmiljö och vana vid människor. Foto: Kenneth Bengtsson.

Ett foto taget vid ett sådant tillfälle var det på biätarnas bo-område (en av kor upptrampad grop) och det väckte också en del irritation: "SkOF publicerar bofoton" hette det. Det som de klagande nog missade att läsa var bildtexten som berättade att: "Biätare (sitter på stocken) intill den blivande boplatsen. Bilden tagen i samband med upptäckten 7 juni. Foto: Hans Cronert". Fotot togs alltså vid upptäckten och innan häckningen var känd och blev då en dokumentationsbild. Publicering av ett sådant foto har ett värde genom att visa hur och var ett biätarepar kan etablera sig. Absolut viktigt i sådana sammanhang är att i bildtexten tydligt och ärligt förklara omständigheterna bakom fotot (och att läsarna läser bildtexterna!).

Andra exempel på acceptabla bofoton är sådana som tas med stationära automatiska bokameror. Vi har i *Anser* visat sådana från havs- och kungsörnsbon vid

flera tillfällen och det borde vara okontroversiellt eftersom ingen störning har skett. Liknande tekniska utrustningar finns från holkars inandöme och givetvis också på de numera så vanliga och populära webbsidorna som visar rörliga bilder från diverse fågelbon i realtid. Sätts dessa utrustningar upp före häckningarnas inledning och av personer ingående i seriösa projekt är störningsrisken utesluten och ett förbud mot publicering skulle vara meningslös och dessutom minska möjligheten till både underhållning och kunskapsinhämtning. Däremot skall bokameror inte sättas upp under pågående häckningar såvida inte mycket särskilda skäl föreligger. Foton tagna i samband med licensierad ringmärkning av boungar borde också vara acceptabla, såvida det inte avsevärt fördröjer vistelsen vid boet.

Slutsatsen är alltså tydlig. Foton på ruvande fåglar eller på bon med ägg eller

Med en holkkwebbkamera kan man studera blåmesens familjeliv utan att störa. Foto: Tommy Holmgren.

ungar skall bara tas när risken för störning är utesluten eller när skadan så att säga redan är skedd eller är oundviklig. Så enkelt borde det vara. Det enda som krävs är sunt förnuft och en förmåga att se bortom sina egna intressen.

Men enkelt får saker och ting sällan vara och frågan kommer sannolikt att dyka upp igen, liksom exempel på dåligt omdöme. SkOF kommer därför att vidare diskutera hur eller om ovanliga eller känsliga fåglars häckningar ska offentliggöras framöver.

Hela frågan är som sagt var egentligen mycket enkel och kan sammanfattas med ett citat ur Naturfotografernas hederskodex: "Samtidigt vet Naturfotograferna att det finns gränser som inte får passeras. Ingen bild är värd en ödelagd fågelhäckning ...".

Och i BirdLife Sveriges etiska regler kan man läsa: "Antingen du är "vanlig" fågel-

skådare, fotograf, ringmärkare, spelar in läten, kryssar arter eller ägnar dig åt specialstudier, gäller det att fåglarna inte får komma till skada eller stressas i onödan". Vidare står det bl.a:

- *Fotografering av fåglar vid boet är trots gömslen nästan alltid en störning och bör undvikas.*

- *Passera inte genom eller intill områden där kolonier med markhäckande fåglar finns.*

- *Om du upptäcker en häckning av en skyddsvärd art och bedömer att någon form av skydd behövs, kan du kontakta markägaren, BirdLifes regionalförening eller Länsstyrelsen. I övrigt är det säkrast att inte avslöja häckningen för att undvika störningar.*

- *Besök inte kända häckningslokaler för rariteter om inte tillräckliga skyddsåtgärder har hunnit vidtas. Din närvaro kan avslöja häckningen för andra, och därigenom*

Kungsörn med unge i bo. Foto: Bokamera.

Bo med ungar av storskarv. Foto taget i samband med inventering på Gråen, där kortvarig störning inte kunde undvikas. Foto: Kenneth Bengtsson.

orsaka så många besök, att häckningen spolieras.

Fotona som visas i denna artikel är tagna under olika omständigheter som förklaras i bildtexterna. Alla är exempel på foton som bör vara acceptabla att både ta och publicera. Men det ska poängteras att omständigheterna skall förklaras i bildtexten och det på ett ärligt sätt.

Denna text är granskad och godkänd av SkOFs styrelse.

Kenneth Bengtsson
kennethbengtsson53@gmail.com

Artfakta – Fåglar i Skåne med omnejd

Vad står bakom denna något kryptiska rubrik?

Jo, det handlar om informerande texter om alla arter som setts i Sverige och Danmark – alltså Skåne med omnejd. De är under framtagning och totalt kommer det att handla om drygt 600 arter. Texterna arbetas fram i bokstavsordning – dock med åtskilliga hopp till arter med andra begynnelsebokstäver.

Kenneth Bengtsson

I skrivande stund är arter t.o.m. bokstaven J avklarade. Texterna läggs ut på SkOFs hemsida efterhand under rubriken "Fågelintresse", dock med viss fördröjning, eftersom de ska layoutas till webbformat.

Innehållet i texterna kan beskrivas så här: När och var sågs den första i Skåne och Sverige? När och var skedde den första häckningen i Skåne och Sverige? Har arten varit möjlig att jaga och i så fall när? Är den rödlistad? Hur gammal kan den bli?

Texterna försöker att ge svar på dessa och kanske några frågor till. Alla frågorna har förvisso sitt svar i diverse litteratur, men som regel inte i samlad form efter att *Skånes Fåglar*, del 1 och 2 gavs ut för snart 30 år sedan. Dessa arttexter kan därför ses som en uppdatering av detta bokverk. Arterna presenteras som regel så här:

- Artnamn – ofta utan vetenskapliga namn, eftersom dessa tenderar att ändras allt för ofta.
- En mycket kort och översiktlig beskrivning av artens utbredning där många olika källor har använts.
- Förekomst i Sverige.
- Förekomst i Skåne.
- Förekomst i Danmark. Dessa uppgifter är som regel summariska.
- Fenologi.
- Jakttider.
- Rödlistning i Sverige och Europa.
- Maxålder.
- Referenser.

För vissa arter anges även sträckuppgifter, udda fynd, invasionsförekomster och annat som sticker ut. Har arten splitats under årens lopp görs försök att reda ut när det skedde och vad det ledde till.

Arttexterna presenteras alltså i bokstavsordning (med några undantag) och publiceras efterhand. Jag arbetar huvudsakligen fram texterna under vinterhalvåret. Eventuella fel bör anmälas till undertecknad.

Vi kommer att presentera en text i vart och ett av årets fyra nummer av *Anser* och vi börjar med hussvalan – årets fokusart.

Kenneth Bengtsson

kennethbengtsson53@gmail.com

Alla skall med ...

... från aftonfalk till örnnvråk!

Foton: P-G Bentz.

Artfakta – Hussvala

Hussvalan har en vid utbredning som omfattar i princip hela Europa och i ett smalt bälte i Nordafrika samt vidare österut genom norra Asien. En tidigare underart i östra Asien har dock egen artstatus idag under namn av sibirisk hussvala *Delichon lagopodum* (*Vår Fågelvärld* 2022:1:32).

Förekomst i Sverige

Hussvalans tidiga historia är dåligt känd, men det kan inte uteslutas att arten funnits lokalt i vårt område och i ringa omfattning sedan Boreal tid, cirka 8000 före 0 (*Ericson & Tyrberg 2004*).

Den första årsdaterade uppgiften är från 1731 då den anges som vara känd i Sverige före detta år (*Linné 1731*).

Hussvalan var förr mycket vanlig och förekom då som idag i hela Sverige (*Nilsson 1858*). Men redan under slutet av 1800-talet noterades en nedgång och orsa-

ken sades då vara gråsparvens expansion. Så här skrevs det: "Tyvärr har hussvalan på sista tiden i många trakter af vårt land starkt aftagit i antal. En bidragande orsak härtill torde gråsparfven vara. Sedan tegel- och halmtaken börjat komma ur bruk, har denna fågelvärldens parias ondt om häckplatser och inkräktar då på den svagare hussvalans bo" (*Kolthoff & Jägerskiöld 1898*). Samma upphovsmän upprepade varningen om starkt avtagande i början av 1900-talet men då med fokus på "sydligare trakter" i landet (*Jägerskiöld & Kolthoff 1926*). I mitten av 1900-talet anges att hussvalan "häckar allmänt och helst kolonivis vid bebyggelse, mer sällan i klippbranter, från Skåne till norra Lappland" (*SOF 1949*). Samma sak anges i SOFs *Sveriges fåglar* från 1978 men i utgåvan från 1990 talas om en minskning i åtminstone delar av Sverige "under senare år" och som exempel nämns

Hussvalor hämtar lera till bobygge. Foto: Anders Åkesson.

Uppsala och Gotland (SOF 1990). Detaljerade uppgifter för 1900-talet är sparsamma men ett försök till sammanfattning görs i boken *Fåglar i jordbrukslandskapet* som utkom 1988. Där skrivs att perioden 1900–1930 var en nedgångsperiod och att nedgången, trots några gynnsamma säsonger i början av 1950-talet, fortsatte till omkring 1960. Under 1960–1970-talen stabiliserades eller ökade stammen (Andersson 1988). Min egen erfarenhet av arten tyder på att en ny och fortgående minskning har skett sedan omkring 1990 – se stycket "Förekomst i Skåne". I *Sveriges fåglar* från 2002 redovisas också uppgifter från Svensk häckfågelinventering som visade på en minskning under perioden 1975–1996 (SOF 2002).

Beståndet i Sverige bedömdes uppgå till 100 000 par 2008 (Ottosson m.fl. 2012). Tio år senare, alltså 2018, bedömde *Svensk Fågeltaxering* att det svenska beståndet uppgick till blott 60 000 par. Trenden för både 20-årsperioden 2001–2020 och 10-årsperioden 2011–2020 angavs som måttligt minskande (Wirdheim & Green 2022).

Hussvalans minskning i landet uppmärksammades också i några texter i *Vår Fågelvärld* 2015 och 2017 (Aronsson 2015 & Lagerqvist 2017). Här noterades bland annat att arten var rödlistad (VU – sårbar) fr.o.m. 2015 och att orsakerna kunde bero på minskad förekomst av insekter, ändrade förhållanden i övervintringsområden samt förluster av häckningsmiljöer. Det senare inkluderar många moderna människors intolerans mot att ha svalbon på sina fastigheter – de rivs tyvärr ofta ner. Vad gäller förhållanden i Afrika så är mycket litet känt om hussvalans leverne under vintern. De få ringmärkningsåterfynd som finns visar på att svenska hussvalor övervintrar i Sydafrika, Namibia och Zambia (Aronsson 2015). Vägen till och från vinterkvarteren kan också vara farlig och ett exempel är

den omfattande fågeldöd som inträffade under höstflyttningen 1974. Extremväder gjorde att miljontals hus- och ladusvalor fångades i en köldfälla norr om Alperna och dödligheten torde ha varit avsevärd (*Fåglar i Skåne* 1975).

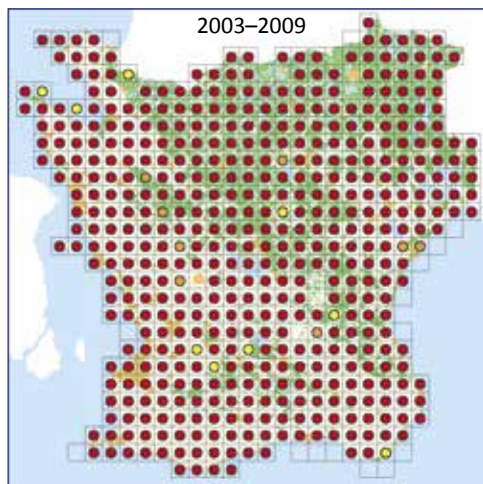
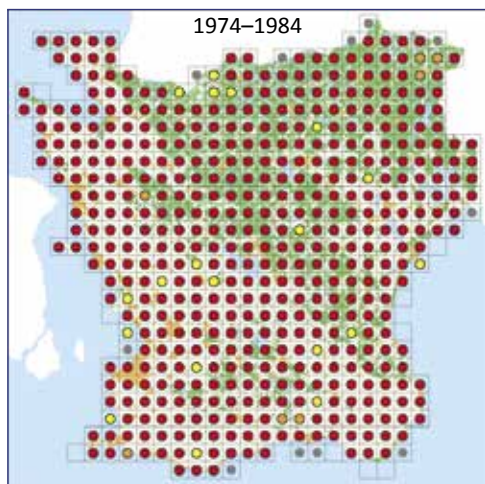
Förekomst i Skåne

Från mitten av 1800-talet anges hussvalan som allmän häckfågel i nordöstra Skåne (Wallengren 1849). Detsamma anges för sydvästra Skåne (Thott 1892). För 1900-talet hänvisas till stycket om "Förekomst i Sverige".

Den första atlasinventeringen 1974–1984 påvisade förekomst i 497 rutor och populationen uppskattades till 20 000 par (Andell & Nilsson 1987d). Den andra atlasinventeringen 2003–2009 angav förekomst i 492 rutor och trenden angavs som stabil. Vi ska dock ha i minne att en allvarlig minskning skett tidigare och att antalet häckande par då uppskattades till blott 9 000 (Bengtsson & Green 2013).

Angående minskning så kan uppgifter från Burlövs kommun redovisas. Jag minns från skiftet 1960/70-talen att hussvalan var en mycket vanlig fågel i såväl samhället som på landsbygden och jag kan än idag peka ut åtskilliga hus varpå hussvalornas lerbon brukade finnas. Idag är arten mycket fåtalig i kommunen som helhet och helt försvunnen från tätorten Arlöv. När jag och P.G. Larsson inventerade kommunen 1991 fann vi 157 häckande par. Vi delade då in kommunen i 56 delområden och vi fann arten i 25 av dessa. När vi gjorde om denna inventering 2021 fann vi bara 33 par i fyra delområden, samtliga på landsbygden. Vad gäller förekomsten i Arlöv indikerar andra uppgifter vi samlat på oss att den avgörande kraschen ägde rum under perioden 2000–2020.

Fenologi Skåne: Tidigast vårfynd är 2 mars 2019 vid Lunds reningsverksdam-

Hussvalans utbredning i Skåne vid de två atlasinventeringarna 1974–1984 och 2003–2009. Röd, orange och gul prick gäller för säker, trolig resp. möjlig häckning.

mar och det senaste höstfyndet 17 november 2005 i Hörte hamn (*Fåglar i Skåne* resp. år).

Förekomst i Danmark (Bysvale)

Jag saknar tidiga uppgifter men i slutet av 1980-talet uppskattades den danska populationen till 100 000–170 000 par (*Malling Olsen 1992*). Därefter har det i likhet med förhållandet i Sverige gått bakåt och den senaste beståndsuppskattningen landade på blott 30 400 par (*Christensen m.fl. 2022*).

Dansk Ornitologisk Forenings bevakning av de allmänna fåglarna i Danmark visade för hussvalans del märkligt nog ett stabilt bestånd ur långtidsperspektivet 1976–2020 och en måttlig minskning för perioden 2010–2020 (*Eskildsen m.fl. 2021*).

Jakt, skydd och attityder

Här kan nämnas att den kanske allvarligaste attitydfrågan idag gäller den avoghet som många har angående hussvalornas lerbon på fastigheter. De smutsar ner vägarna och det blir en liten spillningshögh under boet. Så kan vi inte ha det resonerar tyvärr allt för många och så går man

till verket med att riva ner bona. På andra fastigheter sätts också nät upp för att hindra åtkomst för svalorna. Jag känner tyvärr till många exempel från både Burlöv och Malmö där bon rivits och nät satts upp. Efter dessa åtgärder är man kvitt” problemet” – och hussvalan fortsätter att minska.

Hussvalebon på fastigheter – ett problem?
Foto: Kenneth Bengtsson.

Rödlistning Sverige

Rödlistad 2015: Sårbar (VU)

Rödlistad 2020: Sårbar (VU)

Rödlistning Europa

BirdLife International gav 2021 ut en reviderad upplaga av den europeiska rödlistan. Här klassades hussvalan som livskraftig (LC) och med en stabil population i Europa uppskattad till 33 miljoner vuxna fåglar <https://www.birdlife.org/wp-content/uploads/2021/10/BirdLife-European-Red-List-of-Birds-2021.pdf>

Maxålder

Europas äldsta hussvala är svenskmärkt. Den blev 15 år gammal (RCs hemsida www.nrm.se).

Referenser

Andell, P. & Nilsson, L. 1987d. Svensk fågelatlas i Skåne; slutrapport, del 5. *Anser* 26:241-258.

Andersson, S. 1988. Hussvala. Fåglar i jordbrukslandskapet, *Vår Fågelvärld*, Suppl. No. 12:261-266.

Aronsson, N. 2015. Sårbar luftjägare. *Vår Fågelvärld* 74:2:14-18.

Bengtsson, K. & Green, M. 2013. *Skånes Fågelatlas*. SkOF, Vellinge.

Christensen, J. S., Hansen, T. H., Rasmussen, P. A. F., Nyegaard, T., Eskildsen, D. P., Clausen, P., Nielsen, R. D. & Bregnballe, T. 2022. *Systematisk oversigt over Danmarks fugle 1800-2019*. Dansk Ornitologisk Forening.

Ericson, P. G. P. & Tyrberg, T. 2004. *The early history of the Swedish avifauna*. Stockholm.

Eskildsen, D. P., Wikstrøm, T. & Jørgensen, M.F. 2021. *Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975-2020*. Årsrapport for Punktællingsprogrammet. Dansk Ornitologisk Forening.

Jägerskiöld, L. A. & Kolthoff, G. 1926. *Nordens fåglar*. Albert Bonniers Förlag. Stockholm.

Kolthoff, G. & Jägerskiöld, L. A. 1898. *Nordens fåglar*. Beijers förlag. Stockholm.

Lagerqvist, M. 2017. Mindre mat och färre boplatser för hussvalan. *Vår Fågelvärld* 2017:2:20-21. Linné, C. v. 1731. *Methodus avium Svecicarum* (utgiven 1907 av E. Lönnberg).

Malling Olsen, K. 1992. *Danmarks fugle*. Dansk Ornitologisk Forening.

Nilsson, S. 1858. *Skandinavisk Fauna. Fåglarna*. Gleerups förlag, Lund.

Olsson, P. 1994. Hybrider mellan ladusvala och hussvala. *Anser* 33:121-123.

Ottosson, U., Ottvall, R., Elmberg, J., Green, M., Gustafsson, R., Haas, F., Holmqvist, N., Lindström, Å., Nilsson, L., Svensson, M., Svensson, S. & Tjernberg, M. 2012. *Fåglarna i Sverige – antal och förekomst*. SOF, Halmstad.

SOF. 1949. *Förteckning över Sveriges fåglar*. 1:a upplagan. Svensk natur.

SOF. 1990. *Sveriges fåglar*. 2:a upplagan. Stockholm.

SOF. 2002. *Sveriges fåglar*. 3:e upplagan. Stockholm.

Thott, T. 1892. *Mitteilungen des Ornithologischen Komitees des Königlichen Schwedischen Akademie der Wissenschaften*. Stockholm.

Wallengren, H. D. J. 1849. *Foglar i nord-östra Skåne*. KVAÖ 6, 1849:307-312.

Wirdheim, A. & Green, M. 2022. *Sveriges fåglar 2021*. – BirdLife Sverige – Sveriges Ornitologiska Förening, Halmstad.

Informationen är sammanställd av
Kenneth Bengtsson
i september 2022.

Göran Walinder och hussvalorna

Hjälp med bobygge gynnar den rödlistade hussvalan.

Det har Göran Walinder vid Falsterbo Fågelstation tagit fasta på. Sedan millennieskiftet har hans konstgjorda bon skapat goda förutsättningar för det lokalt häckande beståndet i Falsterbo fyrträdgård

P-G Bentz

Hussvalan har länge varit närvarande runt Falsterbo fyr. Arten finns regelbundet noterad i fågelstationens dagböcker sedan 1970-talet. Häckningsförsök har gjorts på fyrvaktarbostaden, som regel utan framgång. Det naturliga byggmaterialet, lera, finns nämligen inte att uppdriva på Falsterbonäset och att med saliv fästa alternativet sand mot träpanelen under byggnadens takskägg är lättare sagt än gjort. Göran Walinder upptäckte strax efter millennieskiftet hussvalornas förtvivlade situation och valde att med remsor av myggnät i plast försöka hålla boskålen på plats. Detta visade sig inte fungera, då de lokala skatorna snart insåg att bygget trots allt var instabilt och lätt att riva ner. Hussvaleungar kunde därmed föras upp på skatans meny.

Konstgjorda boskålar

För 20 år sedan gjordes ett kort försök med boskålar tillverkade i glasfiber. Två sådana skruvades upp under takskägget och hussvalorna tog dem i besittning. Det visade sig tyvärr ganska snart att boungearna besvärades av höga temperaturer och kondens inne i boet och försöket avslutades.

Göran Walinder valde då att tillverka hussvaleholkar i så kallad snabbcement. De första monterades upp 2005. Dessa formades kring en stomme av finmaskigt stål nät, som fungerade som stabil armering. Ingångshålet var väl tilltaget och

Göran överlät åt svalorna att själva göra finjusteringen av entrén (Figur 1). Bakstyckena till holkarna var individuellt utformade och anpassade till vinkeln mellan väggen och takskägget. Innan holkarna skruvades fast under takskägget täcktes botten med ett tunt lager sand eller fint grus och ovanpå ströddes lite kuttersspån.

Sedan svalorna besiktigat boendet kompletterade de inredningen med lite gräs och framför allt vita fjädrar. De sistnämnda tycks var extremt uppskattade av svalorna och ett bo kan innehålla allt från ett fåtal fjädrar till att vara näst intill helt fyllt med sådana.

En av de allra första modellerna i glasfiber.
Foto: P-G Bentz.

Figur 1. Hussvalorna anpassar själva ingångshålet.
Foto: P-G Bentz.

År 2007 fanns sju hussvaleholkar på plats på fyrvaktarbostaden och några av dem togs i besittning. Efterhand har antalet holkar ökat och för närvarande finns 44 på plats (Figur 2). Beläggningen har varierat. Som mest har drygt hälften varit bebodda. Då holkarna enkelt kan skruvas loss har ungar i skiftande omfattning ringmärkts varje år. Sedan 2010 har totalt 1 005 boungar ringmärkts (Tabell 1).

Häckningen på fyrvaktarbostaden

Hussvalorna återvänder till Falsterbo fyr i månadsskiftet april/maj. För att säkra att holkarna är disponibla och inte redan ockuperats av de allestädes närvarande pilfinkarna har ingångshålen fram till tidpunkten för svalornas ankomst varit blockerade. Nu är det dags att öppna portarna. Ganska omgående inleder hussvalorna häckningsbestyren. De är förvånansvärt synkrona och äggläggningen inleds som regel strax efter 15 maj. De vanligen

Figur 2. Boskålarna i snabbcement på plats.
Foto: P-G Bentz.

4–5 (sällan 6) äggen läggs med en dags mellanrum och ruvas av både hanen och honan i ca 15 dygn. Båda föräldrarna matar ungarna som lämnar boet efter ungefär tre veckor. En del par lägger en andra kull, vilken ofta innehåller färre ägg.

Under 2022 inleddes äggläggningen runt 20 maj och de första ungarna blev ringmärkta 15 juni. Fyra par lade en andra kull och 4, 3, 2 respektive 1 unge blev ringmärkta 26 och 28 juli.

Under sensommaren ses flockar med ett par hundra hussvalor i luftakrobatiska uppvisningar över fyrträdgården och närliggande strandbrinkar. Så fortgår det dag efter dag till dess att samtliga helt plötsligt är borta. Efter mitten av september ses ytterst få hussvalor runt fyren. De flesta är då på väg mot sydligare breddgrader.

Även tornseglaren

Parallellt med att Göran idogt arbetat för att bistå de lokala hussvalorna har han under det senaste decenniet tillverkat "skraddarsydd" tornseglarholkar. Även tornseglaren är rödlistad och i behov av hjälp med att finna lämpliga boplatser. Holkar är liggande till formatet med ett ovalt ingångshål. Invändigt har en boskål gröpts ur för att hålla de 2–3 äggen på plats. Några torra grässtrån och lite kutterspån kan med fördel placeras här.

Tabell 1. Antal ringmärkta boungar av hussvala i fyrträdgården 2010–2022.

2010	7	2017	130
2011	77	2018	97
2012	64	2019	39
2013	77	2020	83
2014	49	2021	93
2015	95	2022	102
2016	90	TOTALT	1 005

Göran Walinder med en tornseglarholk klar för uppsättning. Lägg märke till ingångshålets placering.
Foto: P-G Bentz.

Figur 3. Fram till 10 maj är tornseglarholkarna "igenbommade". Foto: P-G Bentz.

För att förhindra att stararna tar holkarna i besittning innan tornseglarna återvänder är ingångshålen blockerade fram till 10 maj. Vid denna tidpunkt är stararnas häckning långt framskriden och holkarna därmed lediga för tornseglarna.

De fyra första holkarna sattes upp redan 2012. Följande år var antalet holkar åtta och den första bungen blev ringmärkt. För närvarande finns 18 holkar på plats, de flesta på fyrvaktarbostadens västra gavel (Figur 3). Fram t.o.m. 2022 har 27 ungar ringmärkts.

Om du väljer att inte tillverka egna holkar åt hussvalorna och tornseglarna finns sådana att köpa i Naturbutiken på Öland (naturbutiken.se).

P-G Bentz
pgb@sturnus.se

Inventera hussvalor!

Hussvalan är *Anser*s fokusart under 2023 och därför vill vi veta så mycket som möjligt om denna arts förekomst i Skåne. Någon heltäckande inventering bedömer vi vara omöjlig att genomföra, men det finns annat vi tillsammans kan göra.

- Viktigast är att så många som möjligt rapporterar förekomster på Artportalen. Särskilt intressant är uppgifter om antal häckande par och stora ansamlingar. För häckande par bör platsen anges så tydligt som möjligt och antalet par räknas eller uppskattas.

- Ni som vet att det i den eller den byn, det kvarteret eller på det huset tidigare funnits häckande hussvalor får gärna göra ett återbesök. Finns de kvar? Om inte, när fanns de senast?

- Inventera gärna ett område – det kan vara byn, stadsdelen, kvarteret eller vad som helst. Ange inventerat område så noga som möjligt, antal funna par samt mer exakt var dessa fanns eller om arten inte fanns alls inom det inventerade området. Gärna med historisk återblick om sådan finns.

- Udda häckningsplatser är intressanta. Det kan vara i naturmiljö, stenbrott, på andra byggnader än hus och säkert annat också. Ta gärna foto.

- Tyvärr är det också intressant med uppgifter om negativa ingrepp. Det förekommer att bon rivs ner för att undvika spillning på husväggarna eller att nät och annat sätts upp för att hindra bosättning. Finner du något sådant vill vi att du berättar och om möjligt försöker åtgärda genom dialog med ansvarig.

Rapportera på Artportalen eller till

Kenneth Bengtsson

Grönvägen 5B, 232 32 Arlöv

– kennethbengtsson53@gmail.com

Foto: P-G Bentz.

Inventera mera!

Varför ska man inventera fåglar och vilka inventeringar finns det?

Att delta i inventeringar är ett stimulerande sätt
att kombinera inhämtning av kunskap och naturupplevelser.

Här finns möjligheter för alla fågelintresserade.

Martin Green

Fågelskådning kan ha många olika inriktningar. Många fågelintresserade personer har på ett eller annat sätt provat på att inventera fåglar. De är eller har varit *inventerare*, för kortare eller längre tid. Men vad innebär detta? Varför ska man inventera fåglar? Hur kommer man igång? Och vilka olika former av inventeringsverksamhet finns det som man kan delta i? Denna artikel ska förhoppningsvis i alla fall ge en kort inblick i dessa saker och förhoppningsvis inspirera fler till att medverka i olika former av inventeringsverksamhet. Alla som vill är varmt välkomna att vara med och inventera!

En fri beskrivning av vad fågelinventering är att man "tar reda på hur många fåglar som finns i ett område". Allra helst med någon form av genomtänkt, välbeskriven och standardiserad metod. Gör man det och sen upprepar detta med samma upplägg vid något senare tillfälle eller rent av årligen kan man också följa förändringar i fågelantal över tid. Har det blivit fler eller färre fåglar i det område vi är intresserade av? Att besvara den frågan är ofta ett av de främsta syftena med att inventera fåglar, men givetvis kan syftet också vara rent beskrivande för stunden. Hur många fåglar finns det i det aktuella området just nu?

Fågelinventeringar bedrivs på en mängd olika skalor. Det kan handla om en helt egenvald skala, där den intresserade inventerar något område som hen vill veta mer om just för att få mer information om

det området. Det kan, som i SkOFs fall, handla om särskilda inventeringar av enskilda arter, utvalda miljöer, områden eller fågelfaunan i stort inom landskapet Skånes gränser. På nationell nivå har det under många år genomförts så kallade riks-inventeringar av enskilda arter i det som idag är BirdLife Sveriges regi. Mångårig inventeringsverksamhet bedrivs också inom de särskilda artprojekt som har pågått under många årtionden. I de fallen handlar det ofta om uppföljning och övervakning av särskilda arter som pilgrimsfalk, havsörn, kungsörn, ängshök, skräntärna, berguv och vitryggig hackspett. Många gånger ingår i de här fallen inte bara inventering av faktiska antal utan även uppföljning av häckningsresultat. Inte sällan också kopplat till åtgärder med det uttalade syftet att förbättra situationen för de många gånger hotade arterna. I dagsläget görs en mängd fågelinventeringar i samband med planer på olika former av exploatering, inte minst vindkraft men även andra verksamheter. Här handlar det i regel om underlag inför tillståndsbeslut och för att kunna ta hänsyn enligt de lagar och förordningar vi har.

Fågelinventering kan innebära en mängd olika saker när vi tittar på detaljnivå, ännu fler än de jag tar upp här, men i grunden handlar det om att samla in fakta som sen kan användas för att beskriva läget, övervaka situationen för arterna i fråga och i förlängningen också för att skydda fåglar och för att veta när det är dags att sätta in

åtgärder för arter som av en eller annan anledning har blivit eller riskerar att bli hotade. Och här finns oftast också svaret på frågan varför man ska inventera fåglar. Bortsett från att det faktiskt är kul och intressant på det rent personliga planet, att få kunskap är alltid givande, så fyller fågelinventerandet ett större syfte. Genom att delta i olika former av organiserade inventeringar bidrar man till ökad kunskap om fåglarna. Kunskap som sedan kan användas till att skydda fåglarna på de sätt som kan vara aktuella. Att inventera kan också vara ett sätt att öka sina egna kunskaper. I vissa former av inventering går det utmärkt att kombinera insamlandet av data med lärande av både artbestämning och kunskap om hur fåglarna lever sina liv. Ett utmärkt sätt "att lära genom att göra"!

Alla fågelintresserade kan medverka i någon form av inventeringsverksamhet. Vissa former kräver att inventeraren kan samtliga läten och utseenden på de fåglar som kan vara aktuella i området. Andra inventeringar kräver inte alls lika omfattande kunskaper. Handlar det exempelvis om inventering av en enskild art räcker det ju faktiskt med att man vet hur just den arten ser ut och låter. Sedan finns givetvis alla tänkbara varianter däremellan. Poängen här är att alla fågelintresserade människor kan vara med och inventera fåglar, förutsatt att man gör det på den nivå som passar ens egen kunskapsnivå. Alla insatser är viktiga och alla inventerare är välkomna, det behövs alltid många inventerare oavsett vilka inventeringar det handlar om.

En stor andel av de fågelinventeringar som genomförs i Sverige varje år ingår i det som heter Svensk Fågeltaxering (SFT) och därmed i den formella nationella, och många gånger även regionala, miljöövervakningen. SFT drivs vid Biologiska institutionen vid Lunds universitet på uppdrag av Naturvårdsverket och för flera

av de ingående delprogrammen även av landets samtliga 21 länsstyrelser. Arbetet organiseras av forskare vid universitetet, varav jag som skriver detta är en. De andra huvudorganisatörerna är kollegorna Fredrik Haas och Åke Lindström. Den allra viktigaste delen av arbetet genomförs av i dagsläget mellan 700 och 800 frivilliga inventerare. Sammantaget görs numera ca 3 500 olika inventeringar per år inom sju olika delprogram. Läger vi till gäsinventeringarna, som just är på väg att stöpas om en aning, handlar det om närmare 6 000 inventeringar per år. Det mesta av fältarbetet inom SFT är helt ideellt men inom vissa delprogram finns möjlighet till mindre ersättningar.

Syftet med allt detta fågelinventerande inom SFT är enligt vår uppdragsbeskrivning: "Att följa populationsförändringar i de svenska fågelbestånden". I klartext att följa om det blir fler eller färre fåglar av de arter som förekommer i Sverige, samt att även följa hur de geografiska utbredningarna av olika arter förändras över tid. Detta gör vi med systematiska upplägg för att täcka Sverige så väl som möjligt, samt med standardiserade metoder för att resultaten ska bli jämförbara, inom respektive delprogram genomförs de på samma sätt år efter år.

Mer information om SFT hittas på vår hemsida <http://fageltaxering.lu.se> där information om de olika delprogrammen och om alla de metoder vi använder finns att läsa. Delprogrammen omfattar olika delar av året även om huvudfokus finns på häckningstiden. Till viss del finns också olika delprogram för olika sorters fåglar, däribland särskilda program för sjöfåglar under olika delar av året. En kort beskrivning av de olika delprogrammen ges nedan.

Om du vill komma igång med fågelinventering så är du varmt välkommen att höra

av dig till mig (martin.green@biol.lu.se). Inom SkOF kommer vi under 2023 bl.a. att samla in uppgifter om häckande hussvalor, om vilka fåglar som häckar i holkar i Skåne och kanske även om de häckande bestånden av främst sjöfåglar i vid bemärkelse längs våra kuster. För mer information om vad som är på gång håll koll på SkOFs hemsida, särskilt under rubriken "Projekt och Forskning" (<https://skof.se/projekt>).

Flera lokalföreningar driver en omfattande inventeringsverksamhet, inte minst Nordöstra Skånes Fågelklubb (<https://www.spoven.com>) och Kullabygdens Ornitologiska Förening (<https://kof.nu>). Kontakta gärna dessa för lokala inventeringar inom föreningarnas verksamhetsområden.

Vill du börja inventera inom SFT så finns som sagt en hel uppsjö av olika delprogram. Samtliga dessa presenteras närmare på hemsidan (<http://fageltaxering.lu.se>)

Standardrutter i Skåne 2023. Lediga rutter visas i gult. Rutter som har fast inventerare, d.v.s. är bokade, är rödmarkerade.

och här ges endast en kortfattad sammanfattning. Inom Skånes gränser behöver vi i nuläget fler inventerare inom samtliga delprogram utom Kustfågelrutorna. SFT når du på fageltaxering@biol.lu.se eller via mig.

Punktrutterna

Inventeraren väljer själv en rutt längs vilken 20 punkter (stopp) placeras ut. Från varje punkt räknas alla hörda och sedda fåglar under fem minuter. Räkning sker en gång om året under försommaren (främst maj-juni) och upp till fem gånger på vintern (oktober-mars). Här är det fritt fram att lägga upp egna rutter såsom man själv önskar.

Standardrutterna

Rutten är åtta kilometer lång (kvadrat om 2x2 km). I hörnen och mitt emellan hörnen ligger punkter där fåglarna räknas under fem minuter. Mellan punkterna räknas fåglarna medan man går långsamt (linjetaxering). Rutterna har fasta positioner över hela landet, med 25 km lucka i både nordsydlig och västöstlig riktning. Standardrutterna inventeras en gång per år under försommaren. Sedan 2011 räknas även däggdjur (de större och vilda arterna) på standardrutterna. I Skåne finns det 18 standardrutter, flera av dessa saknar en fast inventerare.

Nattrutten

I grunden mycket lik punktrutterna på så vis att inventeraren själv väljer var rutten ska gå. Rutten är dock styrd genom att det endast kan finnas en rutt per 25x25 km yta i landet. Rutten körs med bil längs allmänt tillgängliga vägar som är farbara

Nattrutter i Skåne 2023. Lediga rutter visas i gult. Rutter som har fast inventerare, d.v.s. är bokade, är rödmarkerade.

året runt. Längs ruten placerar inventeraren ut 20 punkter och från varje punkt räknas hörda och sedda fåglar under fem minuter vid tre tillfällen per år (mars, april och juni). Även på nattrutterna räknas däggdjur och numera även groddjur. Skåne skulle kunna ha ca 20 nattrutter, i dagsläget är sju rutter aktiva i Skåne så här finns ett stort behov av fler inventerare.

Sjöfågelrutterna (under häckningstid)

Bygger i grunden på samma upplägg som punktrutterna ovan och inventeraren väljer själv var hen ska räkna. Punkterna ska dock ligga invid blöta miljöer av något slag (sjö, mindre våtmark, kust, vattendrag etc.). Antalet punkter per rutt kan variera mellan en enda och upp till 20. Räknings-tiden per punkt är inte fast utan det hela bygger på att man räknar alla individer av aktuella arter som finns inom synhåll tills man är färdig. Inventeringen genomförs

under maj månad och varje rutt inventeras vid ett tillfälle per år. Sjöfågelrutterna är tänkt som en enklare inventering som kan passa de flesta fågelintresserade, även de som inte har vana av tidigare inventeringar. Skåne har en omfattande verksamhet inom detta delprogram, men det finns fortsatt ett stort behov av fler lokaler och inventerare. Många av de skånska sjöarna ingår exempelvis ännu inte i delprogrammet.

Kustfågelrutorna

I detta program inventeras 200 systematiskt utplacerade, 2x2 km stora, rutor i skärgårdsmiljö vid ett tillfälle årligen under försommaren. Rutorna är fasta och har fördelats länsvis i direkt proportion till hur många

öar som finns i respektive läns kustområde. Inventeringen genomförs i huvudsak från båt. Skåne har enbart två rutor inom programmet.

Sjöfågelinventeringar i september och januari

Sjöfågelinventeringarna baseras i huvudsak på landbaserade räkningar av rastande och övervintrande fåglar inom på förhand bestämda områden, räkningssektorer. En räkningssektor kan utgöras av en sjö, del av ett rinnande vatten eller ett kustområde. I Skåne har vi ganska god täckning, särskilt av kusterna och framför allt i januari månad. I september är täckningen sämre och det skulle behövas betydligt fler inventerare då så att så många lokaler som möjligt kan täckas.

Martin Green
martin.green@biol.lu.se

Storspoven i Skåne

Storspoven med sitt vårliga väl ljud trivs allt sämre i det skånska landskapet.
En sammanställning av antalet häckande par 2022
visar fortsatt stark minskning.

Richard Ottvall

I brittiska kriminaldramaserier är kanske storspovens drillande ljud den vanligast förekommande fågelsången. Utspejar sig dramat på en skotsk hed kan det vara en rimlig bakgrundskuliss men i södra England är storspoven lika ovanlig som på skånsk jordbruksmark. Det är faktiskt illa ställt med storspoven, riktigt illa. Så eländigt att AEWA (African-Eurasian Migratory Waterbirds) tagit fram en internationell åtgärdsplan för att motverka kräftgången. Nog för att det fortfarande finns förhållandevis många storspovar i det vilda. Världs-

populationen av vår underart *Numenius arquata arquata* beräknas till åtminstone 700 000 individer enligt AEWA:s åtgärdsplan. Merparten påträffas i Ryssland där kunskapsunderlaget dock är svajigt. Men minskningstakten i västra Europa är dramatisk och i Sveriges fåglar 2022 kan vi utläsa att en tredjedel, eller drygt 2 500 par, av den svenska populationen försvunnit på bara tio år (2010–2021).

Det var ett tag sedan vi gjorde en närmare granskning av storspovens häckningsförekomst i Skåne. I samband med riks-

Storspov på Vombs ängar 8 maj 2020. Foto: Mikael Arinder.

venteringen 1999 som organiserades av Sveriges Ornitologiska Förening bedömde Green & Ottvall (2000) det skånska beståndet till 350–400 häckande par. Det är ju dock så länge sedan att jag hade glömt bort min inblandning i denna sammanställning. Därefter blev en skattning 2008 av skånska storspovar nödd och tvungen att landa på en lägre nivå då artens pågående minskning var tydligt dokumenterad. Sålunda ligger den senaste uppgiften på 250 par storspov i vårt landskap.

För att råda bot på nyfikenheten om hur det gått för storspoven sedan dess bestämde SkOFs Forsknings- och fågelskyddskommitté i slutet av 2020 att det var dags för en kunskapsuppdatering av det skånska beståndet. Inför 2021 uppmanades SkOFs medlemmar att rapportera till Artportalen eller till undertecknad. Göingebygdens Biologiska Förening och Nordöstra Skånes Fågelklubb drog sina strån till stacken genom att internt uppmuntra till och även genomföra inventeringar i Hässleholms, Kristianstads och Bromölla kommuner. Då Länsstyrelsen i Skåne planerade för och tillsammans med SkOF sedermera genomförde en strandängsinventering 2022 inväntade vi resultatet av denna. En uppföljning av resultatet från sökning i Artportalen gjordes i några kommuner genom kontakt med främst kommunornitologer. Även om det inte hade gjort någon större skillnad i slutändan om jag hade gjort en egen bedömning utifrån rapportering till Artportalen, fanns skillnader gentemot den lokala kunskapen hos kommunornitologer. Dessa skillnader kan ibland vara av stor betydelse¹. Responsen från SkOFs kommun-

Storspovunge. Åhus 21 maj 2009.
Foto: Hans Cronert.

ornitologer var ovärderlig och Artportalen kan inte ersätta den lokala kunskapen om fåglarnas förekomst. Strandängsinventeringen från 2022 utgör dock grundpelaren i den här sammanställningen.

Resultat

Totalt noterades 97 revir storspov i Skåne (98 om vi räknar med lokalen Klarningen, se under *Båstads kommun*). Av dessa påträffades/bedömdes 39 i Kristianstads kommun, tolv i Lunds kommun och åtta i Sjöbo kommun. I tio skånska kommuner saknas sannolikt storspov. Arten finns i stort sett endast kvar på ängsmarker, antingen betesmarker, skjutfält eller andra marker där vegetationen får stå orörd tillräckligt länge för att storspovens ungar ska hinna komma ut ur äggen innan en maskin gör slag i saken. Endast två par fanns på havsstrandängar, här är oftast vegetationen för lågvuxen och alltför välbetad för att passa storspov.

¹ *Fotnot:* Här slarvade jag vid sammanställningen av häckande tranor i Skåne till ett *Anser*-nummer 2020. Jag gjorde baserat på Artportalens rapporter bedömningen att det fanns några häckande par längs Öresundskusten. Detta påstående kunde Kalle Nilsson upplysa mig om att några sådana häckningar inte alls var kända i Höganäs eller Helsingborgs kommun. Min fadäs hade ingen avgörande betydelse för bedömningen av det skånska beståndet, men innebar att något missvisande information kom i tryck. Anlita kommunornitologerna!

Föga förvånande är Biosfärområde Kristianstads Vattenrike storspovens viktigaste fäste i Skåne. Klingavälåns dalgång och Karups ängar är andra betydelsefulla platser för arten. I övrigt är det frågan om spridda förekomster i landskapet. I Svalöv där storspoven är kommunfågel gick det att krysta fram tre par.

Kommungenomgång

En genomgång av underlaget i respektive kommun följer här i bokstavsordning.

Bjuv 0 par

En spelande storspov rapporterades från Brogårdas våtmark i början av april 2020 men ytterligare observationer i kommunen saknas. Kommunornitolog Kurt Månsson bekräftade att det saknas häckande storspov i Bjuvs kommun.

Bromölla 0 par

Inga storspovspar kunde hittas vid inventeringen i kommunen 2021 som organiserades av Nordöstra Skånes Fågelklubb.

Burlöv 0 par

Arten saknas i Burlövs kommun som häckande fågel.

Båstad 2 par

Storspov förekommer häckande med 1–2 par vid Klarningen som ligger på Halandsgränsen. Lokalen ligger i Båstads kommun men inom Östra Karups socken som tillhör Halland. Denna förekomst platsar alltså inte i *Fåglar i Skåne* trots att den är en del av Båstads kommun. I övrigt har det varit rapporter av spelande storspovar i Sinarpsdalen och kring Grevie 2020–2022. En rapport från Vantinge, Förslöv 29 maj 2022 har rapporterats som noterad i lämplig häckningsmiljö i Båstads kommun trots att Vantinge ligger i Ängelholms kommun. Efter samråd med

kommunornitolog Mats Ljunggren blir det två par i kommunen.

Eslöv 4 par

Vid Skarhults våtmark finns 1–2 par storspov, på åkrarna vid Källstorp sydväst om Stehag observerades 1 par under 2021. I Hjularöds våtmark har storspov observerats tidigt på våren vid flera tillfällen. På Rönneholms mosse har spelande storspov noterats under omständigheter som tyder på ett revir. Kan detta vara samma individ som observerats på Slabältorna i Höörs kommun? Min bedömning på fyra par är nog inte i underkant.

Helsingborg 0 par

Kommunornitolog Peter Svensson bedömer att häckande storspov saknas i Helsingborgs kommun och rapportering till Artportalen antyder inte något annat.

Hässleholm 6 par

Göingebygdens Biologiska Förening inventerade föredömligt storspov i Hässleholms kommun under 2021. Thomas Johnsson var inventeringsgeneral och resultatet sammanställdes i en skriftlig rapport. Trots upprop i flera skrifter inklusive lokaltidningen Norra Skåne kom rapporter om sannolika par av storspov från endast sex lokaler. Tre av dessa låg i ett område med jordbruksmark mellan Kvistalånga och Fjärlöv, nordost om Hässleholm, medan övriga par hittades på Hovdalafältet vid Finjasjön, Store mosse och Hörlinge ängar.

Höganäs 3 par

Ett par storspov registrerades på ängarna vid Jonstorp-Farhult i länsstyrelsens strandängsinventering 2021. Därutöver bör det finnas minst två par vid Görslövsån, vilket även kommunornitolog Jan-Åke Persson är enig i. Totalt landar en bedömning för Höganäs kommun i minst tre par.

Hörby 1 par

Mattias Persson gjorde omfattande eftersök i jordbruksmark i Hörby kommun utan att hitta något revir med storspov. Lars Fredholm rapporterade 2022 om spelande storspov vid Söderto, sydväst om Hörby i ett område som även tidigare hyst storspov. I Artportalen finns ytterligare några rapporter av storspov under häckningstid i Hörby kommun och det är rimligt att bokföra ett par i kommunen.

Höör 1 par

Jag har själv letat efter par av storspov i Höörs kommun utan framgång. Det finns flera noteringar under häckningstid av storspov vid Slabältorna, sydost om Ageröds mosse 2020–2022. Det kan därför fortfarande finnas ett par i Höörs kommun.

Klippan 2 par

Rapporter i Artportalen från två lokaler indikerar att det finns minst två par stor-

spov i Klippans kommun. Lokalerna är Blälinge ängar samt Ugglarps broar vid Starby ängar. Den senare lokalen gränsar till Örkelljunga kommun.

Kristianstad 39 par

Nordöstra Skånes Fågelklubbs insatser 2021 resulterade i totalt 39 säkra/troliga revir samt 14 möjliga revir i Kristianstads kommun. Roine Strandberg och Mirja Ström-Eriksson gjorde en inventering av Kristianstads Vattenrike 2021, men var också inventerare i den stora strandängsinventeringen 2022. Den senare inventeringen resulterade i 37 bedömda revir, vilket var ungefär på samma nivå som året före. Utanför Kristianstads Vattenrike finns inte längre mer än enstaka revir och det finns sannolikt inte många fler än 40 par i hela Kristianstads kommun. Detta betyder att kommunen hyser omkring 40 % av Skånes häckande storspovar.

Ännu finns storspoven på Isterinäset, Kristianstads Vattenrike. Foto från 13 april 2011. Foto: Hans Cronert.

Kävlinge 0 par

Det finns inga rapporter om häckningar.

Landskrona 0 par

Det finns ingenting som tyder på att storspov häckar i Landskrona kommun.

Lomma 0 par

I Lomma kommun saknas häckande storspovar.

Lund 12 par

Lunds kommun hyser fortfarande en del storspovar. På Vombs ängar konstaterades sju par och vid Ö. Tvet ett par vid länsstyrelsens inventering 2021. Därutöver finns några heta lokaler, t.ex. Skatteberga ängar, och min bedömning är att det kan vara totalt tolv par, ett till eller från, i Lunds kommun.

Storspov på Vombs ängar 5 maj 2019.

Foto: Mikael Arinder.

mun. I Klingavälåns dalgång gränsar Lund till Eslövs kommun och det kan vara så att något par i stället bör placeras i den senare.

Malmö 0 par

I Malmö stad fanns inga par.

Osby 0 par

Storspov saknas numera som häckande i Osby kommun.

Perstorp 0 par

Det är tveksamt om storspov finns häckande i Perstorps kommun. Observationer som tyder på detta saknas hur som helst.

Simrishamn 4 par

I Simrishamns kommun har det rapporterats en del aktivitet av storspov. Det är vanskligt att avgöra antalet inblandade individer men det kan vara två par på Ravlunda skjutfält samt ett par på vardera Vemmerlövs mosse och Glimminge naturbetesmark.

Sjöbo 8 par

Strandängsinventeringen 2022 resulterade i fem par på Karups ängar, ett par vid Kobjer och ett par vid Hemmestorp. Gert Ljungqvist noterade ett, kanske två par vid Sövdesjön-Frihult.

Skurup 0 par

Det finns ett fåtal rapporterade storspovar under häckningstid i Skurups kommun 2020–2022, men ingenting som tyder på något stabilt revir.

Staffanstorp 1 par

I Staffanstorps kommun är det Torreberga ängar som har gällt för storspoven. Men beskedet från Staffanstorps kommunornitolog är att arten antagligen inte har häckat på Torreberga ängar de senaste åren.

Svalöv 3 par

Svalövs kommunfågel har det svårt i kommunen. I samråd med Mattias Olsson verkar det kunna finnas tre par med ett par vardera vid Bokholmens mosse (nyanlagd våtmark), Råvatofta samt kring Höje backe.

Svedala 1 par

Den enda förekomsten av storspov i Svedala kommun är kring Sturups flygplats väster om Björkesåkrasjön. Det går däremot inte att avgöra om det är mer än ett par som håller till här.

Tomelilla 2 par

Baserat på rapporterade storspovar från häckningstid bör det finnas två revir i Tomelilla kommun i en triangel mellan Lunnarp-Spjutstorp-Smedstorp.

Trelleborg 0 par

Det saknas någon känd förekomst av häckande storspov i Trelleborgs kommun.

Vellinge 1 par

Inventering av havsstrandängar 2021 gav ett par storspov i anslutning till åkermark i Vellinge kommun. Något mer par tycks inte finnas i kommunen.

Ystad 2 par

I Ystads kommun är det tre lokaler som återkommer med observerade storspovar under häckningstid, nämligen Öja mosse, Kabusa skjutfält och Ingelstorps ängar. Det bör finnas sammanlagt 2–3 par på dessa lokaler.

Åstorp 1 par

På Tommarps mader och Madkärr vid Blälinge ängar har det observerats storspov de senaste åren. Jag bedömer att det handlar om ett par. Möjligtvis är det samma par som ibland noteras på andra sidan kommungränsen i Klippans kommun.

Ängelholm 3 par

Från Ängelholms kommun finns rapporter om storspov från i alla fall tre områden. Lokalerna är Ängatofta strax norr om Ängelholms flygplats, Brandsvigs våtmark/åkrar samt Starby ängar (Hjälmslund-Ugglarp). Det bör handla om totalt tre par som återfinns på dessa platser.

Örkelljunga 0 par

Arten har försvunnit som häckande fågel i Örkelljunga kommun.

Östra Göinge 1 par

Det är svårt att säga säkert men jag bedömer utifrån rapporteringen till Artportalen att det finns minst ett par storspov i jordbruksmark kring Hanaskog och kanske också mellan Knislinge och Emmislöv.

Slutsats

Det finns egentligen inte mycket att säga som slutkläm. Jag bedömer att i och med den här sammanställningen har vi ett gott underlag för att fastställa det häckande beståndet av storspov i Skåne årgång 2022 till omkring 100 par. Det är en minskning med ca 150 par sedan den förra skattningen som gjordes 2008 till *Skånes Fågelatlas*. Det går med andra ord starkt utför och det finns all anledning till att inkludera storspoven bland de starkt hotade skånska vadarfåglarna. Jag tänker förstås på sydlig kärnsnäppa och rödspov, vilka nästan är borta från vårt landskap. Liksom dessa återfinns storspov egentligen enbart på marker med någon slags jordbruksstöd och ofta i områden som är skyddade. I det konventionella jordbruket finns det ingen plats för storspoven.

Richard Ottvall

richard.ottvall@gmail.com

Dilemman

Hur ska den här texten rubriceras? Det kunde blivit si eller så.

Andra ord hade haft sina för- och nackdelar.

Bara en liten rubrik till ett kåseri, om fram- och baksidor.

Ulrik Alm

Redan de gamla grekerna var duktiga på att gymnastisera hjärnan med tankeexperiment och förhållningssätt. Redan ordet lånar vi från dem, di – lika med två, lemma – lika med antagande.

Mer vardagliga är "både och", "för och emot", "plus och minus" – exemplen kan mångfaldigas.

Vår guide i Dalamarkerna ville för allt i världen inte ha fler tranor på myrar och inägor. Inte en grönbena, annan vadare eller markhäckare kommer på vingarna. Tranorna tar rubbet. Grå skuggor över marker där tidigare glittrande vadarspel förgyllde

besöken. Men det är underbart att i skiftet mars-april höra trumpeterna från skyn. Tranorna är på väg. Under natten som följer skyndar grönbenor och skogssnäppor mot nästa generations ovissa öde.

Vår vita stork, en ljussymbol, en budbärare om nytt liv. – Kommer en ev. ökande storkpopulation att hålla sig till grodor, vattensork och mask? Strandängar utmed kusten är kanske inte storkens optimala miljö och kanske skulle vi inte heller underlätta eller uppmuntra till bosättning ... Är jag svartsynt, tar ut oro i förskott? På våra strandängar vill jag ha bud om kär-

"Grå skuggor över marker där tidigare glittrande vadarspel förgyllde besöken". Foto: P-G Bentz.

snäppa, rödspov, gärna brushane. Botaniker på Gotland suckar över (vissa) tranor som går hårt åt orkidéknölar på en del hotade växtplatser.

Inga tornfalksholkar vid vadareängar. – Var så god, åkersork är bjudet, passar det inte så stick! Vi håller fram menyn, hoppas på "dagens", men somliga väljer det dyraste ur à la carte. Och vi förtvivlas lite grand, varför ska pilgrimfalken slå rödspovar när det finns ringduvor? Havsörn vid våra stora insjöar låter gärna fiskgjusar sköta matleveranserna. Och gjusbona, etablirade sedan årtionden, är inflyttningsklara med sjötomt och mjuk inredning. Dags för fiskgjusarna att flytta till mindre – och mindre fiskrika – vattendrag. Puh ... och vi som, jämte Finland, har "europaansvar" för gjusens häckfågelbestånd. Besvärligt det här ... Och snälla havsörnar; om ni ska ha gåsamiddag – välj grågås och inte fjällgås! Och vi som släpade örngott, tarmar och lungor, under årtionden då stamfåglarna till dagens havsörnar led nöd. Otack kan vara världens lön! (Men jag vill inte vara utan era vingflak över Kullaslätten)

Med jägare har jag arbetsmässigt umgåtts en hel del. Precis som hos oss fågelskådare finns där människor som vet precis hur allting ligger till. Dilemman erkänns inte alltid. Tvekan är en känsla som är förbehållen oss fågelskådare i våra kiksikten, men *aldrig* hos den som spänner pekfingret om avtryckaren. Jag lämnar inget utrymme för ursäkter! – "Så här är det Ulrik ..." Ord som aldrig och alltid hållas det inte med. Men, det mycket stora flertalet går utmärkt att föra en dialog (grekerna igen!) med. Visst hittar vi våra trätoämnen, behöver inte ens rygga för dessa. Duvhöken kan höra dit. Var inte rädda för att ha ett duvhökspår på era marker, argumenterar jag.

Det händer något när vissa ögon panorerer markerna. Inga obekymrade friåk

"Inga tornfalksholkar vid vadareängar. – Var så god, åkersork är bjudet, passar det inte så stick!".

Foto: P-G Bentz.

för korpar, kråkor och skator med span efter omhuldat fältvilt. Harungar trycker, rådjurskid i blickstilla förtröstan, fasan-kycklingar i skyddad slalomgång mellan stråna. Med toppredatorer i grannskapet förändras synfältet, en anspänning lägger sig neråt, alla har att förhålla sig till ett "övervakningssamhälle" med livsfarliga sanktioner. Rådslans återkomst har förändrat hela ekosystem. Detta är väl belagt från Yellowstone och i nationalparker i östra och södra Afrika där rovdjur återinplanterats eller återinvandrat. Inte längre bekymmerslöst betande för växtätarna. Andra prioriteringar blir livsnödvändiga, vinden bär på ångslan, fruktade ögon kan spana från skogskanten. Oro, stå på utkik, fly, vädra, snegla, kolla artfränder, aldrig vara säker. Båvan blir jordmån för buskar och träd som tidigare repats alltför hårt. Vegetationen återkommer, gror i rådslans mylla, växer till i farans drivhus. Rovdjurens bytesrester blir fulla måltider för de mindre sparsmakade. Växande vegetation förändrar vindriktning, ger platser att ligga i bakhåll, får snöns formering under vintern att anta nya mönster, förvandlar

"... vill vi ha fler vadare,
tärnor och piplärkor ..."
Foton: P-G Bentz.

vattenföringen, lövfällning ger mull, ger blomväxter, ger insekter, ger allt i en överraskande kaskad.

Ska vi låta naturen ha sin gång? Det var länge sedan så skedde. Vi favoriserar och förhindrar, fäller och planterar, fångar och frisläpper. Naturens gång är samtidigt ostoppar, men hastigheten och vägvalen laborerar vi med i försöken att skapa det optimala. På sydsvenska strandängar och uppsvenska kobbar och skär vill vi ha fler vadare, tärnor och piplärkor, färre kråk-

fåglar, rävar, minkar och grävlingar. Hagel, nackande bygelfälla eller eltrådar – en smaksak.

Människan rådde över ett svårskött pastorat med så många dilemman. Vilken miljö, vilket årtionde, ska vi ta som utgångspunkt för bedömningen att då hade vi en lagom antals- och artmässig samman-

sättning? Passar 1920-talets Astrid Lindgren-landskap med ljusa björkhagar, blåddad och luckig bondeskog, solblänkta vattendrag och öppna gödselstackar?

Jag minns inte om det var i en artikel eller i en intervju, med en av de ledande företrädarna för den gröna sidan i vargfrågan, som jag noterade vikten av olika perspektiv

och förmåga till inlevelse. Mediet är egentligen oväsentligt. Men där beskriver mannen som, under åttio- och nittiotalen, utskälld, grillad nästan hånad, satt på vargmöten i utkylda bygdegårdar i Värmland, Dalarna och

Bergslagen. – Frustrationen nådde taknivå. Namnskylden på podiet; Fil dr, zoolog (akademiker!), Naturvårdsverket – och så en rikssvensk dialekt på det. Allt var fel! När sorlet avtagit, strecket i debatten effektuerat, var det dags för informellt avfärdsmingel i foajén. Helly-Hansen västarna, kepsarna, rockarna, ryggdunkarna. Då kom det verkliga mötet. Vars andemening kunde gå i stil med: Du – vi kan säkert leva med lite varg här, men det är förbannat märkligt att ni kommer hit först nu.

Först nu – dessa var nyckelorden. Vargens inflyttning var förvisso något önskat för det stora flertalet, men Försäkringskassans, Postens, Polisens, Vårdcentralens och skolans avflyttning var möjligen ett ännu större problem för nästan alla. – Och då vågade ingen från "centralmakten" komma till dragiga och brunsunkiga scener i Folkets hus. Men när djur hotades gick det an. Med sådana insikter om värdeskalor har man fått fågelperspektiv – och då tänker jag mig inte gärdsmysens! Vargfrågan handlade tydligen också om något annat. Om centrum-periferi – ett klassiskt dilemma i människans samhällsbyggen. Vi och dem. Innanför eller utanför. Bli lyssnad till eller nonchalerad.

Inget framgångsrikt bevarandearbete utan att involvera och "vinna" närboende. Ett ack så mödosamt, mindre glamouröst och icke-action-betonat arbete, långt från biologi. Detta har vi anammat globalt, men ibland försummat lokalt.

Dilemman fordrar eftertanke, att tillåta sig själv att famla, att kunna hantera och leva med tillvarons motsägelser och komplexitet. Långt ifrån detsamma som att vara konflikträdd eller oförmögen att fatta beslut. För de som – nu eller då, när det gällt ideologier och argument – bara välkomnat medvind, kunde kanske Oscar Wildes ord vara ett nyttigt korrektiv; "När folk är överens med mig har jag alltid en känsla av att jag har fel". Jag bara undrar; vilka lidanden hade besparats om historiens gaphalsar – eller nutidens vingelpettrar på tangentborden – hade haft denna fågel viskande på sina axlar?

Ornitologiska föreningar behöver inte skämmas ett ögonblick över att vara fåglarnas advokater. Dessa har bara en uppgift, att peka på det som talar för deras "klienter". Men som enskild medborgare har jag också ett åtagande att då och då sätta mig i domstolens roll, att väga för och emot. Jag

tror att detta åtagande kräver ett visst mått av, ska vi kalla det, bildning. Detta svårfångade begrepp vet jag ingen som beskrivit bättre – och vackrare – än Ragnar Ohlson. Jag känner honom inte alls. Raderna nedan är från en av Studieförbundets idéskrifter. Läs dessa rader långsamt och med eftertanke.

"Bildning är forandet av människan till samhällsvarelse. Bildning medför ett slags allmän livsberedskap. Bildad är man, om man har ett vidare perspektiv på sitt liv, kan se det i ett större sammanhang än det snävt vardagliga, om man kan se relationerna mellan sig själv och resten av världen, biosfären, andra människor – nu levande, längesedan döda och framtida generationer. Bildning omfattar inte bara intellektuella färdigheter och insikter; handlingsberedskap och moraliska kvalitéer är viktiga inslag i den personlighetsdaning som bildning tänks utgöra"

Med denna definition ska du finna bildning där du kanske inte förväntade dig denna, och överraskas av att sakna bildning där du förväntade dig sådan. I den offentliga debatten får jag ofta intrycket att det är så lätt att medvetet missförstå, välja sin opponents sämsta argument, hitta one-liners, få någon att tappa ansiktet. Arenorna för detta är så många, rummen där vi hör det motsatta så försvinnande få.

Jag valde rubriken "dilemman" – kunde säkert ha valt någon annan. Men att – i vid bemärkelse – ha möjligheten att välja, att ha den fysiska och intellektuella förmågan att kunna göra det – det är värt att vara ödmjukt tacksam över, värt att kämpa för. Alltid. I den stora världen och på det personliga planet.

Ulrik Alm
alm.ulrik@telia.com

Med kamera om halsen: Sven Gillsäter, naturfotograf och världsresenär på 1900-talet

*Björn Gillsäter & Pia Gillsäter
Votum Gullers Förlag
Halvklotband, 247 sidor
Naturbutiken 299 kr*

Sven Gillsäter var under flera decennier en känd naturfilmare och fotograf - sin tids David Attenborough. Sven blev en förebild för fågelfotografer och naturfilmare under 60- och 70-talen. Han var engagerad i villkoren för djur och natur, och 1971 var han med och bildade Världsnaturfonden i Sverige. 2021 skulle Sven Gillsäter ha fyllt 100 år. Denna bok är en hyllning till honom. Den är skriven av hans barn Pia och Björn.

Boken är en coffee-table-book som inbjuder att bläddra i tack vare det matta pappret i boken. Flera helsidesuppslag med foton varvas med ett eller två textuppslag. Layouten är pigg och omväxlande och man gör gärna nedslag här och där. Naturbilder och situationsbilder från reseexpeditioner blandas med reseskildringar, anekdoter, foton på gamla brev, citat från Svens resedagböcker, uppslag från familjen Gillsäters familjealbum, biljetter och resestämplar.

I boken får läsaren följa Svens bana från hans möte med sin första fru Astrid, fotograf och dotter till upptäcktsresanden Sten Bergman, vidare i Svens karriär som sportfotograf på OS, och sedan genom hans spännande resor runt världen som naturskildrare, filmare och fotograf. Reseskildringarna ackompanjeras av Svens bilder och dagboksanteckningar. Stora delar av texten berättas av barnen Pia och Björn, men det finns också korta minnesskildringar om Sven skrivna av personer som arbetat med honom. Tonen är lättsam, eftertänksam, och det bjuds på en del dråpliga historier kryddade med humor.

Ett avsnitt i boken som fångade mig handlar om Svens vänskap med fågelskådaren och kameratillverkaren Victor Hasselblad. Victors bok *Flyttfågelstråk* från 1935 hade en avgörande betydelse för Svens egen utveckling som fotograf, och Victor kom att bli en förebild för Sven. De lärde känna varandra under en tranfotoreisa till Öland, och Sven bytte sedan kameramärke från

Rolleiflex till Hasselblad. Sven fick prova prototypversioner av Hasselbladutrustning, och hans resor i tropiker och ishavsmiljö fungerade som tester för nyutvecklade finesser och nya kameror och objektiv. Ett av Victor Hasselblads stora mål i livet lär ha varit att ta bilder på världens samtliga måsarter. 1978 gjorde därför Sven och Victor en gemensam resa till Galapagos för att få bilder på två arter som saknades på Victors måslista. Boken återger anekdoter och har med foton från resan men berättar också att detta kom att bli Victor Hasselblads sista skådarresa utomlands. Han gick bort kort efter resan, bara 72 år gammal.

I slutet av boken berättas om när tonåringen Mattias Klum kontaktade Sven och ville träffa honom för att få goda råd inför sin första fotoexpedition till Borneo. Mötet gick bra, och som avslutning hade Sven sagt att det nog skulle gå bra "för unge Mattias Klum". Och det gjorde det verkligen. Mattias Borneo-expedition blev hans genombrott som naturfotograf, och han kom att ta över stafettpinnen från Sven som Sveriges store naturfilmare, naturfotograf och bokskribent med ett (precis som hos Sven) personligt engagemang för planetens djur och natur. Man kan därför säga att Mattias Klum är vår tids Sven Gillsäter.

Utan att tidigare ha känt till så mycket om Sven Gillsäter (jag är för ung) så tyckte jag om boken. Men störst utbyte av boken har nog de som fascinerats av hans naturfilmer och de fågelfotografer som hade Sven som förebild under sin ungdom. Jag tycker att han på många sätt var en fantastisk person som är väl värd att uppmärksammas med en minnesbok.

MIKAEL ARINDER

Taggad att leva: Igelkottens liv, historiska resa och hotade framtid

Marie Dacke

Ros & Yegné 2021

Hårda pärm, 138 sidor.

Adlibris 210 kr

Igelkotten har i miljontals år vandrat på jorden tillsammans med forntida jättedjur, mammutar och gigantiska fåglar och överlevt dem alla. För 300 000 år sedan slog vi människor följe med dem. Nu har antalet igelkottar på många platser minskat med en tredjedel. Farorna för igel-

kottarna i vårt samhälle är omfattande, såsom vägar, där många av dem blir överkörda, robotgräsklippare, öppna pooler med mera. I dag är igelkotten rödlistad – ”nära hotad”.

Taggad att leva är en upptäcktsresa i igelkottarnas värld. En genomgång av igelkottens livscykel från den nyfödda

jordgubbsstora igelkottsungen, till den äldre gammalkotten, som i undantagsfall kan nå en ålder av sex till åtta år. Vi får följa med på igelkottens trädgårdsrundor och får insyn i dess

kosthållning, som består av allsköns insekter: skalbaggar, tusenfotingar och fjärilslarver och mycket annat gott som de smaskar i sig. Igelkotten är viktig för den biologiska mångfalden och håller trädgårdens ekosystem i balans.

Hösten är en viktig tid. Då måste igelkotten bygga på sitt fettlager inför sin vinterdvala, en ”kroppsintegrerad sovsäck av fett”. Under denna sömnperiod, som varar fem till sex månader, ligger den väl inbäddad i högar av löv och kvistar. Vi får 30 handfasta tips på hur vi kan hjälpa igelkottarna att överleva. Av stor vikt är då att vi skapar en ekologisk miljö, där de fortsatt kan förbli våra medvandrar på jorden.

Det är en fascinerande berättelse om en liten uråldrig varelse, som har klarat sig genom årtusendena men nu behöver vår hjälp. Den här boken är lättillgänglig och ger oss en god vägledning. Språket är klart, enkelt och sakligt men också genomsyrat av ömsinnet, djurvänlighet och humor. Boken är rikt illustrerad med vackra igelkottsbilder och fint inbunden.

Författaren Marie Dacke är professor i sinnesbiologi vid Lunds universitet. Hon forskar om hur djur ser och navigerar. Under tio års tid har hon med hjälp av sina breda och djupa kunskaper, i tv-programmet Studio Natur, besvarat allmänhetens frågor om livet i våra trädgårdar. Hon är en av författarna till boken *Trädgårdsdjur* (2020).

MARGARETA STUREMYR

Nötskrikan: Tusenårsträdet och fågeln

Göran Bergengren

Carlssons Förlag

Inbunden, 163 sidor

Adlibris 279 kr

Att skriva en faktasprängd bok om en art utan att tråka ut läsaren kräver sin man. Göran Bergengren har genom sina tidigare böcker om pilfinken och korpen visat att han har den förmågan. Med råge. Göran är en mycket bra berättare och han är stor vän med språket.

I sina tre böcker om dessa tre arter och nu senast om nötskrikan har han berättat allt om

dem utan att ens närma sig korvstoppling. Fakta smygs in i filosofiska funderingar, berättelser om folktro, historia, utlandsvistelser och tillbakablickar på sitt eget liv. Ibland blir han mycket filosofisk och då krävs det några extra läsningar och egna funderingar. Sönt skadar inte.

Redan i första kapitlet (av 24 korta sådana) redovisas fakta om vinglängd, lillvingar och vingens konstruktion. Det sker i lätt berättande form tillsammans med bland annat en kommentar om en utländsk politiker och ämnet är klimat: ”Skriften som sitter på en tallkvist har i alla fall träull i hjärnan. Bättre än ett håll”. Det är en typisk Bergengrenformulering. Kort, kärnfull och klok. Vi får också, helt apropå, veta att pingvinerna är de enda fåglarna som saknar

lillvingar. Bara en mening på sex ord och utan besserwissertoner. Skrikan som nämns är en uppstoppad sådan, erhållen som julklapp 1954, och den har en roll i boken. Bergengren pratar med den ibland (tror jag att han menar).

Mer än så här behöver jag inte säga. *Nötskrikan* är en mycket trevlig bok och om du inte läst de två tidigare i triptyken (Bergengren benämner de tre böckerna så) är det nog klokt att inhandla samtliga. Triptyk betyder för övrigt tredelad vilket jag fick slå upp. Man lär sig mycket!

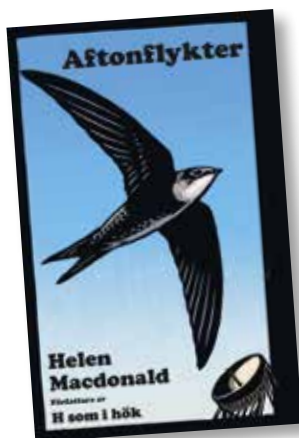
Boken om nötskrikan illustreras med teckningar av Catarina Lundegårdh och är Bergengrens 38:e i ordningen. Förhoppningsvis inte den sista.

KENNETH BENGTTSSON

Aftonflykter

Helen Macdonald
Brombergs bokförlag 2022
Inbunden, 229 sidor
Adlibris 229 kr

Att skriva essäer om natur kräver en fin balansgång. Blandningen av privat funderande, naturdagbok och vetenskapliga fakta måste balanseras, annars blir innehållet monotont och torrt. Vid alltför många tillfällen har man läst populärvetenskapliga naturskildringar som innehåller oändligt många hänvisningar till olika faktauppgifter, utan flyt i texten. Det blir mer som en sammanfattning av fantastiska fakta. I längden blir det tråkigt och utan känsla.

En som kunde detta var vår egen Gunnar Brusewitz, som blandade fina beskrivningar av naturen och djuren med funderingar om ofta histo-

riska personer och upptäckter. Det var känsla i beskrivningarna, som om man själv var ute i naturen och promenerade.

Brittiska författaren Helen Macdonald kan också denna svåra konst, vilket hennes senaste bok *Aftonflykter* (med originaltiteln *Vesper Flights*) visar. I 41 korta berättelser får vi ta del av hennes privata känslor, funderingar och vardagliga upplevelser samtidigt som det ibland blir både allvarligt (t.ex. om miljöfrågor) och faktaspäckat (t.ex. om tornseglare). De ganska korta, ibland endast 4–5 sidor långa, berättelserna handlar om allt från "Fälthandböcker", "Sex, död och svampar" och "Vinterskogar" till "Myror", "Harar" och "En gök i huset".

Helen Macdonald har tidigare skrivit duvhöksboken *H som i hök* som blev omtyckt och prisbelönt och *Aftonflykter* är en mycket trevlig uppföljare med en variation i texterna som gör att man sträckläser flera kapitel i taget. Det blir aldrig tråkigt utan mer som en spontan berättelse om lite av varje, utan en tydlig röd tråd men med berättarglädje och fart. Dessutom är det lärorikt och personligt, vilket gör att man tar till sig det som skrivs.

Ibland kan ordet *trevlig* vara intetsägande som beskrivning, men jag skulle nog kunna använda just trevlig om läsningen av *Aftonflykter*. Man blir helt enkelt på gott humör av denna typ av böcker!

PETER ELFMAN

Rosenfink, citronsiska och blåhake – hur fåglar får sina färger

Magnus Ullman

PUG förlag

Häftad (flexband), 224 sidor

Naturbokhandeln 249 kr

Detta är en av de mest intressanta böckerna om fåglar som jag läst på länge! Boken handlar om hur fåglars färger uppstår, vad färgerna består av och hur har de utvecklats genom evolutionen. Den är skriven av den välkände ornitologen, fågelfotografen och författaren Magnus Ullman. Boken är hans tionde titel bara sedan 2014. Han är en av landets mest produktiva författare inom ämnet natur. Boken är en vidareutveckling av Ullmans artikelserie om fåglars färger i tidskriften *Vår Fågelvärld*. Boken är rikt illustrerad med Ullmans egna utmärkta fågelbilder som illustrerar fenomenen i texten.

Den röda tråden i boken är att fåglarnas färger alltid signalerar något eller att de ger fågeln någon fördel. Det handlar inte bara om fjädrarnas färg och mönster, utan även om färger på tars, näbb, iris, orbitalring och nakna hudpartier. Ullman går på ett pedagogiskt sätt igenom vilka pigment och ljusbrytningsfenomen som åstadkommer olika färger hos fåglar. Jag lär mig nya ord som karotenoid, melanin, puderdun, spheniscin, psittacofulvin och phaeomelanin.

Tydligt skapas de intensivt gula ögonen hos många ugglor av en grupp pigment som kallas pteriner. Jag fascineras av att rosenfinkshakar får röda fjädrar av karotenoider som de får i sig via kosten, medan rosenfinkshakar och ungfåglar inte får röda fjädrar av samma kost. Ullman beskriver att röda bröst hos exempelvis finkar kan vara en könsmarkör och/eller en åldersmarkör, och att det också kan signalera individuell kvalitet hos exempelvis korsnäbbshakar. På liknande sätt är måttgraden av gul färg på gulsparvshakar en statusmarkör.

Jag läser att färgämnet melanin gör fjädrar slitstarka, och att det är därför som vingspetsarna ofta är svarta på måsfåglar och rovfåglar. En mörk vingovansida beskrivs kunna leda till minskat luftmotstånd i solsken eftersom vingovansidan blir varmare vilket bidrar till lägre lufttryck ovanför vingen.

Jag hade ingen aning om att lammgamar egentligen till stor del är vita fåglar som färgar sig orange på huvud, bröst, buk och byxor genom att bada i järnhaltig lera eller substrat rika på järnoxid. På liknande sätt färgar tydligt tranor ryggen brun med hjälp av myrvatten, slam och gyttja under häckningen.

Ullman berättar att smutsgamar får gult ansikte av karotenoider som de får i sig om de äter spillning från boskap. Men det är långt ifrån riskfritt att äta spillning eftersom smutsgamen får i sig skadliga parasiter från spillningen. En smutsgam med gult ansikte demonstrerar därmed motståndskraft mot parasiter, vilket höjer dess status hos det motsatta könet. Återigen, detta är en otroligt lärorik bok!

Boken är mycket välgjord och bygger på Ullmans sammanställning av fakta från litteraturen. I slutet av boken finns ett 60-tal referenser. Det känns orättvist att vara kritisk mot en sådan här bra bok. Men eftersom Ullman presenterar andras forskningsresultat, snarare än sina egna, så hade man velat se en koppling mellan text och referenser. Exempelvis kunde referenserna i slutet av boken varit ordnade efter bokens kapitel så att man lättare förstår från vilka källor som fakta i ett visst kapitel kommer.

Finns det fördjupningstips, till exempel böcker på engelska i ämnet som den intresserade läsaren kan förkovra sig i? Jag saknar sådana tips.

Mig veterligen finns ingen liknande bok om fåglars färger på svenska. Jag kan varmt rekommendera den till såväl fågelintresserade som till alla som läser populärvetenskap om djur och natur. Man undrar lite varför duktiga forskare allt för sällan skriver den här typen

av populärvetenskapliga böcker. Det var bra att den ornitologiske allkonstnären Ullman gav sig i kast med ämnet. Det här är nog en av hans bästa böcker!

MIKAEL ARINDER

Birdgirl

Mya-Rose Craig
Jonathan Cape, 2022
Inbunden, 321 sidor
Adlibris 179 kr

Myas berättelse *Birdgirl* är en självbiografi – hon är född 2002. Hon berättar, med ett fantastiskt språk, om resor, vandringar, strapatser och seglatser hon varit med om i syfte att hitta så många fågelarter som möjligt. Mötet med vissa arter är mer detaljrika och man kan nästan känna dofterna och värmen från mötet med träskonäbben i Uganda eller hur värmen kommer smygande efter en kall natt i Queensland, Australien, när regentlövsalsfågeln äntligen visar sig. Timmarna med hennes favoriter, kolibrierna, är också väl beskrivna. Man är nästan på plats.

Mya-Rose Craig är snudd på född med kikan i handen. Hon har skådat fågel sedan mycket unga år och kom vid 19 års ålder upp i över 5 000 olika fågelarter på jordens alla sju (åtta) kontinenter. Hon räknar nämligen Madagaskar som en egen kontinent. Där finns det gott om både endemisk flora och fauna – inte minst fåglar. Myas skollov skiljde sig en hel del från sina skolkamraters. Hon var faktiskt lite generad och nästan skämdes över sin passion. Det innebar att hon levde två liv – ett i skolan bland jämnåriga kamrater där hon försökte passa in och ett med sin mamma och pappa på resor runt hela jordklotet för att skåda fågel. Men allt började såklart på hemmaplan. Vid sex års ålder deklarerade Myas pappa att nu börjar "The Big Year". Under ett års tid tillbringar familjen varje ledig stund på jakt efter arter i Storbritannien. Målet var 300 och det lyckades, med råge.

Boken om *Birdgirl* handlar inte bara om fåglar och fågelresor. Myas mamma är bipolär och det

påverkar såklart hela familjen. Den erfarenhet familjen dock gör är; att vara ute i naturen och titta på fåglar är bra för välbefinnandet, rent av mindfult. Det är visserligen ofta mödosamt och ibland väldigt svårt att nå fram till platserna där fåglarna lever men väl där försätter familjen sig nästan i trans. De kan sitta i timtal och studera en fågel som letar mat eller putsar sig.

Under sina resor blir Mya också varse den skillnad som finns mellan olika kulturer. Att vara ute i naturen i allmänhet och fågelskådning i synnerhet, är inget som verkar intressera ungdomar i Storbritannien med utländsk bakgrund. Hon startar därför olika projekt för att intressera unga människor för naturen och det arbete som måste till för att bevara den. Hon håller föredrag och drar i gång läger för ungdomar för att skapa ett engagemang och bidra till förståelse mellan kulturer. Vid ett tillfälle är hon talare vid universitetet i Bristol samtidigt som Greta Thunberg är där för att prata om miljön. Mya erhöll nyligen en hedersdoktorstitel från universitetet i Bristol för sitt arbete med att engagera ungdomar och att tala om miljökrisen och hur vi ska mildra effekterna av den.

EVA HJÄRNE

Naturens språk: Bruno Liljefors och hans värld

Catarina Lundegårdh
Carlssons Bokförlag 2022
Inbunden, 371 sidor
Adlibris 355 kr

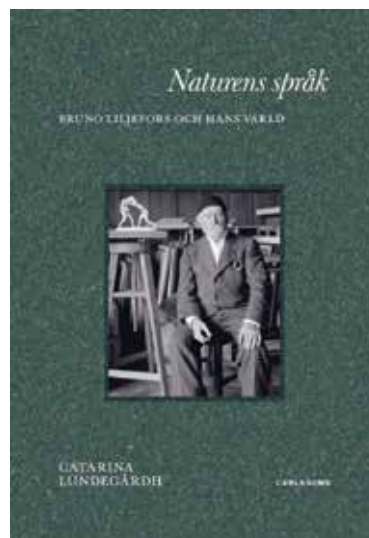
Rävar och harar i snö är väl vad många ser framför sig när Bruno Liljefors nämns. Det är nog sant att de motiven var de han gjorde mest och bäst, även om fågelskådaren kanske har svårast att slita blicken från hans uvar och änder. Dessutom har hans penseldrag haft inflytande på bl.a. Lars Jonsson, som i sin tur är förebild för många fågelmålare världen över.

En av de skickligaste djurmålarna någonsin förtjänar en nyanserad skildring, som hans dotterdotter nu levererar. Catarina Lundegårdh är konstnär, författare, musiker och zoolog. Hon fortsätter här på det projekt som hon inledde med *Trogen in i döden* 2019. Där är det hustrun Signe som skriver om deras liv i sina brev till en vän. Nu hör vi Brunos röst genom dagböcker, fotografier, anteckningar, skisser och ättlingarnas minnen.

Av bokens avsnitt handlar det första om konstnärens bakgrund, släkthistoria och uppväxt. I det andra läser vi hans egna anteckningar i olika ämnen liksom minnen nedtecknade av bl.a. sonen Lindorm. Det tredje avsnittet innehåller tidigare opublicerade dagböcker och de allt hjärtligare breven till Signe, som först var konstnärens vän, sedan hans svägerska och till sist hans fru.

Lille Bruno föddes 1860 som en av fyra söner till en kruthandlare i Uppsala och hans andra hustru. Som barn var han mager, sjuklig och känslig för starka ljud och satt mest och ritade. Men hans föräldrar tog med honom på strövtåg i naturen och fadern lärde honom att träna upp sin kropp. Med tiden blev han inte bara frisk och stark utan rent av atletisk och visade upp sina gymnastiska konster på turnéer med två av sina bröder.

Kruthandeln kom att betyda en del för Brunos bana. Det var där han en dag i barndomen fick se några döda orrkycklingar, som grep honom fullständigt med sina skiftningar i grått

och brunt. "Man kunde hur länge som helst se in i denna värld, där fanns ingen botten eller slut" som han skrev i en minnesbok på ålderdomen. Det var också där han lärde känna traktens jägare. I övre tonåren skaffade han sig en bössa i stället för slangbellan och blev en skicklig skytt.

Senare studerade han på Konstakademien i Stockholm och för djurmålaren Carl Friedrich Deiker i Düsseldorf, men blev mer inspirerad av det ljusa och spontana franska friluftsmåleriet som han mötte hos målarnämnarna i Grez. Väl hemma flyttade han ut på landet med ögonen öppna för de vilda djuren och deras rörelser. Ibland målade han efter skjutna eller tama djur och fotografier, men han verkar ha trivts bäst i en klippskreva under ejdersträcket. På ett välkänt foto sitter han och målar med duken upprigad i kajaken. Och det är i skisserna han lyser starkast, när det gäller djur och landskap såväl som porträtt.

Efter en mer än lyckad utställning 1907 – trots att publiken vid den tiden vände blicken mot modernare konst – kunde Bruno köpa Bullerö i Stockholms skärgård med ett par hundra kobbar och skär omkring. Där skådade han sjöfågel genom sin Zeisskikare, sköt harar med vännerna på höstarna och vistades med familjen på somrarna. Och han målade det karga landskapet i en återhållen färgskala, som han kanske syftar på med orden "Vi som glädjas åt

det sköna vi se omkring oss. Är det nödvändigt med detta krystande arbete att ge stil? Kan vi inte bara gå ödmjukt till verket?”

På Signes initiativ hade den växande familjen sin stadiga hemvist på Österbybruk, där Bruno ofta målade jaktbart vilt. Fritzes konsthandel i Stockholm sände varje vecka dit en man för att hämta en räv och en hare och lämna utkast till målningar som skulle vara lättsålda. Till försvar för serieproduktionen ska det sägas, att de åren verkar ha varit mycket lärorika och gav oss några av de bästa landskapsmålningarna. Och vem kan klandra en elvabarnsfar för att han försörjer sin familj?

På ålderns höst fick Bruno trigeminusneuralgi och outhärdliga smärtor i ansiktet. Han flyttade då till Stockholm för att ha nära till läkare och senare till Uppsala där dottern Kraka tog hand om honom. ”Den ro han väntar på och kämpar för, tvingar fram krafter som man ej kunde tänka att han satt inne med. Han kan hålla i ohyggligt länge innan han slocknar. Han kan

bli gammal som gatan i sin långa längtan” skrev Bruno innan han somnade in 1939 vid den för tiden höga åldern 79 år.

Boken är illustrerad med familjens fotografier och många av konstnärens skisser och målningar. Den ger oss nytt material om en känslig observatör och hans relationer till nära och kära. Läs gärna både *Naturens språk* och *Trogen in i döden*. Med dem under läslampan lär vi känna en nydanare inom naturmåleriet vars arv har gått vidare till våra fälthandböcker.

MÅNS BERGENDAL

SkOF Res

Södra Portugal

23 – 30 september 2023

Reseledare: Björn Malmhagen

Pris: 22 500 kr (enkelrumstillägg: 3 100 kr)

I priset ingår: Flyg, transporter under resan, del i dubbelrum på hotell, fyra middagar och fem luncher inkl. sista dagen.

Vi kommer att uppleva havsfåglar, båda arterna trappar, flyghöns och många rovfåglar. Längs kusten ser vi flamingos, vadare och hägrar.

En av resans höjdpunkter är havsfågelturen ut från Sagres, där det finns goda möjligheter att se bl.a. större lira och havslöpare.

Scanbird

Detaljerat dagsprogram och anmälan på www.skof.se och www.scanbird.com

Teknisk arrangör och kontakt: Scanbird ApS

Telefon: +45 234 234 04 – Hemsida: www.scanbird.com – Email: scanbird@scanbird.com

Nytt från SkOF-styrelsen

Ändring av SkOFs stadgar och anslutning av SkOF till BirdLife Sverige

Styrelsen lägger fram nya stadgar för SkOF på årsmötet. Det är en för SkOF anpassad form av de normalstadgar som BirdLife Sverige (BLS) föreslår. För att de nya stadgarna ska gälla krävs beslut på två på varandra följande föreningsmöten; nu på årsmötet 11 mars samt en andra gång på ett utlyst extra årsmöte i höst. De nya stadgarna gör det möjligt att genomföra den anslutning av SkOF till BLS som SkOF har informerat om på medlemsmöten under hösten och i vinter. Vad det innebär för SkOF som förening och för dig som medlem i SkOF och/eller BLS kan du läsa mer om på SkOFs hemsida under "Bli medlem".

Årsmötet 2023

Seminariedagen som SkOF anordnade med anledning av sitt 70-årsjubileum vid förra årsmötet möttes av många positiva reaktioner. Styrelsen anordnar därför en anpassad version av seminariedag även vid årets årsmöte i Blå hallen på Ekologihuset i Lund 11 mars. Det serveras fika och lunch i foajén till självkostnadspris och efter anmälan.

Ungdomsskådare i Skåne

SkOFs satsning på unga fågelskådare fick under hösten en bra start med ett 30-tal intresserade. Det genomfördes då fyra exkursioner och nu planeras fler exkursioner, fotokurs, innekvällar mm. Ansvarig är Ola Svensson med bistånd av Mikael Arinder, Arne Hegemann och Olle Holst. Man efterlyser fler exkursionsledare och kikare att låna ut, för alla ungdomarna har inte kikare.

Artfakta – en ny faktabank på SkOFs hemsida

Kenneth Bengtsson har under flera år samlat in fakta om de fågelarter som någon gång har uppträtt i Sverige eller Danmark allt sedan sådana fakta ö. h. t. började publiceras. Det har blivit en imponerande sammanställning och kan ses som en uppdatering av *Skånes Fåglar* (del 1 och 2) som gavs ut för snart 30 år sedan. Texterna publiceras efterhand som de blir klara. I nuläget innehåller listan ca 120 fågelnamn som börjar på A–E och listan växer successivt i bokstavsordning. Artfaktasammanställningen som Kenneth gjort är nu utlagd på SkOFs hemsida.

Fågeltornet i Silvåkra, Lunds kommun

Det stora och stabila fågeltornet vid Kranke-sjöns östra strand byggdes 1993 och har sedan dess ägts av SkOF. Nu har ett avtal träffats med Lunds kommun om att man övertar ägandet av fågeltornet. En artikel om fågeltornet, och historien bakom och om platsen finns att läsa på sidorna 62–63 i detta nummer av *Anser*.

- Styrelsen ser mycket gärna att de lokala fågelklubbarna i Skåne presenterar sig själva på SkOFs hemsida.

- Från och med 1 januari 2023 har ersättning för körningar med en egen bil på uppdrag för SkOF höjts och är nu 2,50 kr/km.

STAFFAN ÅKEBY
SEKRETERARE SKOF

ÅRSMÖTE LÖRDAGEN 11 MARS 2023

SKÅNES ORNITOLOGISKA FÖRENING håller ordinarie årsmöte
lördagen 11 mars 2023 kl. 13.30–14.30 i Blå hallen på Ekologihuset, Sölvegatan 37, Lund.

Årsmötet kommer att hållas fysiskt i Ekologihuset,
men även sändas digitalt via Zoom.

För att säkerställa röstlängd vid eventuell röstning under mötet måste föransmälan om digitalt deltagande skickas till Eva Engberg, seeveg@gmail.com, senast 8 mars.

Alla som har anmält sig till digitalt deltagande får därefter en zoom-länk som gäller endast för årsmötet.

Se vidare kallelse i *Anser* 2022:4 eller SkOFs hemsida www.skof.se.

STADGAR FÖR SKÅNES ORNITOLOGISKA FÖRENING

Dessa stadgar föreslås bli antagna vid SkOFs årsmöte 2023-03-11 och vid ett påföljande medlemsmöte för att slutligen bli fastställda av BirdLife Sverige.

§ 1 Namn och status

Föreningens namn är Skånes Ornitologiska Förening.

Skånes Ornitologiska Förening (SkOF) är en regional-förening inom BirdLife Sverige.

SkOF är en partipolitiskt och religiöst obunden ideell förening.

§ 2 Ändamål och verksamhet

SkOFs uppgift är att inom verksamhetsområdet främja utforskandet och skyddet av fågelfauna och natur samt att hos allmänheten väcka och underhålla intresse för fågelskådning, fågellivet och naturen.

SkOFs verksamhetsområde är landskapet Skåne.

Nämnda uppgifter vill SkOF förverkliga bland annat genom att stimulera till och genomföra ornitologiska undersökningar, uppmärksamma och lösa fågelskyddsproblem, samt bistå myndigheter, organisationer och enskilda personer i frågor som rör fåglar och natur.

SkOF ska i hela sin verksamhet eftersträva jämn könsfördelning samt beakta mångfalds- och åldersperspektiv.

§ 3 Föreningens säte

Styrelsen har sitt säte i Lund.

§ 4 Medlemskap

Medlemskap i SkOF erhålls av fysisk eller juridisk person som betalar medlemsavgift. SkOF kan ha olika typer av medlemskap, för vilka villkoren fastställs av årsmötet.

Styrelsen kan till hedersmedlem utse person som på ett framstående sätt främjat föreningens syften eller verksamhet. Hedersmedlem betalar ingen avgift. Medlemskap upphör när medlem avlider, meddelar utträde eller inte betalar medlemsavgift.

Medlem är också den som är medlem i och betalar medlemsavgift till BirdLife Sverige och bor inom SkOFs verksamhetsområde. Medlem i SkOF är samtidigt medlem i BirdLife Sverige.

Medlem, som motarbetar eller uppenbarligen försvårar SkOFs syften eller verksamhet, kan uteslutas ur SkOF. Uteslutning beslutas av BirdLife Sveriges styrelse efter yrkande från SkOFs styrelse. Berörd medlem ska ges tillfälle att yttra sig innan beslut fattas. Motivering för sådant beslut skall protokollföras.

§ 5 Organisation

BirdLife Sveriges styrelse har utsett SkOF till regional-förening och SkOF har som sådan att verka för BirdLife Sveriges syften. SkOF representerar BirdLife Sverige i den omfattning som BirdLife Sveriges styrelse meddelat. Ändring av SkOFs stadgar skall godkännas av BirdLife Sveriges styrelse.

SkOF kan inom sitt verksamhetsområde utse lokal-förening/lokalklubb som har till uppgift att verka för SkOFs syften. Stadgar för lokal-förening/lokalklubb skall godkännas av såväl SkOFs som BirdLife Sveriges styrelser.

BirdLife Sverige är som partner en del av BirdLife International. SkOFs medlemmar räknas därmed också som medlemmar i BirdLife International.

§ 6 Integrerat medlemskap

Till SkOF fullt ansluten lokal-förening/klubb, ger för medlemmarna ett integrerat medlemskap. Detta innebär att samma medlemskap gäller för både lokal-föreningen och SkOF och därmed också i BirdLife Sverige. Sådan lokal-förening har antagit stadgar där denna anslutning regleras.

§ 7 Fasta organ

SkOFs fasta organ är årsmöte och styrelse. Årsmöte kan vara ordinarie årsmöte eller extra årsmöte. SkOF företrädar sina medlemmar vid BirdLife Sveriges årsmöte i enlighet med BirdLife Sveriges stadgar.

§ 8 Årsmöte

Styrelsen bestämmer tid och plats för årsmötet och kallar härtill senast fjorton dagar före utsatt dag. Kallelse sker genom meddelande på SkOFs webbsida och/eller i föreningens tidskrift Anser. Endast i de frågor som anges i kallelsen kan beslut tas.

§ 9 Ordinarie årsmöte

Föreningen håller ordinarie årsmöte senast under april månad.

Styrelsens ordförande eller den styrelsen utser öppnar årsmöte och leder förhandlingarna till dess ordförande valts.

Vid ordinarie årsmöte ska följande ärenden förekomma:

- a) val av ordförande, sekreterare, två justerare och rösträknare vid mötet,
- b) frågan om mötet blivit utlyst i behörig ordning,
- c) upprättande och godkännande av röstlängd,
- d) framläggande av årsredovisning och revisionsberättelse,

- e) beslut om fastställande av resultaträkning och balansräkning samt fördelning av föreningens resultat
- f) beslut om ansvarsfrihet för styrelsens ledamöter avseende det verksamhetsår som årsredovisningen avser,
- g) beslut om antal ledamöter i styrelsen,
- h) val av ordförande,
- i) val av övriga styrelseledamöter,
- j) val av revisorer och ersättare,
- k) val av valberedning,
- l) val av föreningens firmatecknare,
- m) fastställande av verksamhetsplan,
- n) fastställande av medlemsavgifter för nästkommande kalenderår,
- o) andra ärenden som efter behandling i styrelsen föreläggs årsmötet,
- p) inkomna motioner med yttrande från styrelsen
- q) övriga frågor.

Punkternas ordning fastställs av styrelsen.

Val ska ske med slutna sedlar när någon med förslagsrätt yrkar på det.

§ 10 Extra årsmöte

Styrelsen ska kalla till extra årsmöte när årsmöte eller styrelsen har beslutat om det eller då minst 20 medlemmar eller revisor skriftligen begärt det.

§ 11 Styrelse

SkOFs angelägenheter handhas av styrelsen, som består av 12–15 ledamöter. Ledamöter väljs för en tid av tre år. Varje år väljs en tredjedel av ledamöterna. Om styrelseledamot avgår före valperiodens slut väljs ny ledamot för resterande tid. Styrelsen kan besluta om minst halva antalet ledamöter är närvarande. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

Ordförande väljs av årsmötet för en tid av ett år. Styrelsen utser inom sig vice ordförande samt inom eller utom sig sekreterare, kassör och övriga funktionärer. Funktionär som kallas till styrelsesammanträde, men inte är ledamot av styrelsen, deltar i styrelsens överläggningar men inte i dess beslut.

Styrelsen sammanträder då ordföranden så bestämmer eller då minst tre ledamöter begär det. Ordförande kallar till sammanträde.

§ 12 Firmatecknare

SkOFs firma tecknas i den ordning styrelsen beslutar.

§ 13 Årsredovisning

Styrelsen ska årligen avge årsredovisning över föreningens verksamhet. Föreningens räkenskaper ska föras och avslutas per kalenderår. Årsredovisningen överlämnas till revisorerna för granskning senast två veckor före ordinarie årsmöte.

§ 14 Revisorer

För att granska styrelsens arbete ska vid ordinarie årsmöte en till två revisorer med en till två ersättare väljas. Revisorer och ersättare väljs för en tid av ett år.

Revisor ska ha full insyn i styrelsens arbete och räkenskaper. Revisor ska till årsmöte avge berättelse över sin granskning.

§ 15 Valberedning

Val av ordförande, övriga styrelseledamöter samt revisorer och ersättare ska varje år förberedas av en valberedning som tillsätts av årsmötet. Valberedningen ska bestå av minst tre ledamöter. Till ledamot i valberedningen får inte styrelseledamot utses.

§ 16 Medlemsavgifter

Medlemsavgifter för SkOF fastställs av årsmötet för nästkommande kalenderår.

§ 17 Motioner

Motion till ordinarie årsmöte får lämnas av medlem i SkOF. Motion med skriftlig motivering ska lämnas till styrelsen senast två månader före årsmötet. Styrelsen ska yttra sig över motionen till årsmötet.

§ 18 Stadgeändring

Ändring av dessa stadgar sker genom beslut vid två på varandra följande årsmöten varav minst ett ordinarie. Förslag om ändring ska delges medlemmarna i samband med kallelse till årsmöte. För beslut om ändring fordras två tredjedels majoritet av antalet vid respektive årsmöte företrädade röster. Ändring skall fastställas av BirdLife Sveriges styrelse för att bli giltiga.

§ 19 Nedläggning

Beslut om nedläggning av SkOF ska fattas vid två på varandra följande ordinarie årsmöten. För sådant beslut fordras två tredjedels majoritet av antalet vid respektive årsmöte företrädade röster.

Finns vid nedläggningen tillgångar ska dessa överlämnas till BirdLife Sverige eller, om också BirdLife Sverige har upphört, statlig myndighet eller ideell förening, på villkor att mottagaren förbinder sig att använda medlen för ändamål som står i överensstämmelse med § 2 i dessa stadgar. Det andra av årsmötena beslutar hur tillgångarna skall användas.

En amerikan i Förslöv

Det skrällde till ordentligt i fågelskådarvärlden när det visade sig att en baltimoretrupial besökte fågelmatningar bland villabebyggelsen i Förslöv, Båstads kommun. Det är första gången som fågelarten observeras i Sverige.

Thomas Terne

Likt rubinnäktergalen, som förra vintern uppehöll sig i samhället Vargön utanför Vänersborg, så drog baltimoretrupialen *Icterus galbula* till sig många fågelskådare från när och fjärran. Fågeln ambulerade mellan olika fågelmatningar, men hade viss förkärlek för matningen på Idrottsvägen 7, där den först upptäcktes av villaägarna Ros-Marie och Bo Jostvik. Bo som har god koll på fågellivet i Förslöv och matar fåglar nästan året runt upptäckte särlingen 11 december. I egenskap av ordförande i Kullabygdens Ornitologiska Förening (KOF) blev jag kontaktad av Jostviks i mitten av påföljande vecka med fråga om vilken art det kunde röra sig om på foton

som skickats över. Jag blev lite ställd och beslutade mig för att skicka över bilderna till styrelsen, samt till Rolf "Bagaren" Svensson hemmahörande i Förslöv.

Rolf konsulterade sin artbestämningsapplikation "Merlin" och svaret kom direkt – baltimoretrupial. En liten förtrupp av KOF:are reste till Förslöv morgonen därpå och kunde konstatera att trupialen var på plats vid Jostviks utfodringsplats. Efter förberedelser, såsom anordnande av parkeringsplatser och information till närboende, briserade bomben via BirdAlarm och andra medier. Reaktionen lät inte vänta på sig och de påföljande dagarna var välbesökta av tillresande fågelskådare.

Baltimoretrupialen låter sig väl smaka av serverad frukt. Förslöv 15 december 2022. Foto: Thomas

Många fanns på plats för att se baltimoretrupialen 16 december. Foto: Lars Åke Friberg.

Tack vare god information om ordnings- och parkeringsregler genom Club300 blev tillställningen en folkfest för både besökare och Förslövsbor. Stort tack till Förslövs idrottsförening som plogade och beredde plats för parkerande bilar på idrottsplatsen, samt för upplåtande av sin klubblokal där frusna skådare kunde få värme, varm dryck och korv. Idrottsföreningen tackar för de välbehövliga bidrag som genom Swish kommit föreningen till godo.

Baltimoretrupialen, en tätting i familjen trupialer, häckar främst i östra delen av Nordamerika och övervintrar i Mellanamerika och norra Sydamerika. Av okänd anledning har denna fågel kommit på avvägar vid höstflyttningen och hamnat i Västeuropa, där arten påträffats ett 40-tal gånger. Norge står också med ett fynd, från Værøy i yttre Lofoten 2015.

I Amerika livnär sig baltimoretrupialen främst av insekter, bär och nektar. Där

besöker den ofta kolibrimatrare. Vid fågelmatningarna i Förslöv äter den bland annat frukt och jordnötter. Den lokala ICA-handlaren sponsrar fågelmatningarna med frukt.

Av kuriosa kan nämnas att baltimoretrupialen är en inspirationskälla för basebollaget Baltimore Orioles och att den är delstaten Marylands officiella fågel. Fågeln fick sitt namn på grund av att den gamla hänsens färger påminner om Lord Baltimores (förste länsherren i dåvarande provinsen Maryland) heraldiska vapen.

Thomas Terne
thomas.terne50@gmail.com

Fotnot: I skrivande stund (15 februari 2023) är trupialen kvar i Förslöv och vi önskar den all lycka under sin europavistelse som lär bli livslång.

Klosterviken går mot en ny vår

Klosterviken ligger alldeles norr om Börringessjön och var förr en del av denna sjö. Men i samband med dikningsarbeten under 1800-talet snördes Klosterviken av och blev då en egen liten sjö på omkring 165 hektar. Senare drogs även järnvägen Malmö–Ystad mellan Börringessjön och Klosterviken, vilket gjorde den senare till en än mer friliggande sjö.

Klosterviken utvecklades i början till en fin fågelsjö lämpad för änder, doppingar och inte minst svarttärnor. Många skådare har under årens lopp stannat till längs vägen för en snabb och ofta givande koll ut över sjön. Men förhållandena försämrades successivt genom bl.a. minskat betestryck vilket gjorde att al och salix breddade ut sig längs stränderna. Samtidigt skedde också ytterligare sänkning av sjön vilket ledde till påskyndad igenväxning. Sikten

över sjön begränsades alltmer och lokalen tappade sin tjusning för passerande ornitologer. Dock har den värdefullaste arten, svarttärnan, stannat kvar och häckat i princip årligen.

Sedan i höstas pågår ett restaureringsarbete vilket bl.a. består av att röja en del av salixen för att återskapa våtmarksområden. Man försöker också att höja Klostervikens vattennivå och utöka vattenytan med 8–20 hektar vid olika flöden för att återställa vattenmiljön. Planeringen har skett i samråd med markägaren Carl Ramel på Börringekloster som gläds över den miljönytta som projektet kommer att generera. Huvuddelen av finansiering av åtgärderna har skett med statliga LONA medel (bidrag till lokala naturvårdsprojekt) och även med bidrag från Naturskyddsföreningen som Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd har sökt.

Klosterviken lite grann från ovan. Foto: Patrik Olofsson.

Vy från sydost under restaureringsarbetet i november 2022. Foto: Lars Sundlöf.

Svarttärnan häckar i princip varje år i Klosterviken.
Foto: P-G Bentz.

Restaureringsarbetet vid Klosterviken utförs av Ekologigruppen på uppdrag av Segeåns Vattendragsförbund och Vattenråd. Det beräknas vara färdigt inför häckningssäsongen 2023. Slår förhoppningarna in kan Klosterviken bli en ny gammal ornitologisk pärla i Skåne och väl värd besök. Parkering för bilister sker lämpligast vid Börringe station, varifrån sjön lätt nås efter en kort promenad.

KENNETH BENGTTSSON
ARLÖV

Kort rapport från Projekt Sandön 2022

Med tanke på att vi fick Gåsapriset 2021 för vårt tärnprojekt på Sandön så kommer här en uppdatering om vad som hände 2022.

Stormen i januari (Malik) raserade nät och stolpar mot havet i nordväst och vräkte upp sand som begravnade snäckor och småsten som vi hade ytpreparerat med. Det blev alltså en hel del extraarbete under senvintern. Det nya nätet flyttades också längre upp från stranden. Detta minskade ytan med 10–15 %.

Fisktärnorna etablerade sig direkt på ön. De ratade Själrönnen helt efter fjolårets misslyckade häckning p.g.a. stormvindar som ledde till bortspolade bon/ungar veckan före midsommar. Cirka ett dussin tärnor sågs i och över inhägnaden en vecka in i maj och antalet ökade till ett 30-tal i mitten av månaden. Några småtärnor observerades också, men var endast tillfälliga gäster.

Den 16 juni sågs den första dunungen, men den snabbt växande vassen och strandrågen utanför inhägnaden medförde att det blev allt svårare att se vad som hände på insidan. Först 27 juni sågs ytterligare en unge ett kort ögonblick. Tre dagar senare hade tre små ungar tagit sig igenom stängslet och ut på en revel tillsammans med en något äldre fågel. De sista ungar kom ut på stranden andra veckan i augusti och blev flygga de sista dagarna i månaden. Den

sista ungen var kvar på lokalen tillsammans med ena föräldern till slutet av första septemberveckan.

Som mest har vi räknat 40–45 adulta fisktärnor, men trots detta antal har det inte blivit fler än ca 20 ungar, alltså ca en unge per par i snitt. Förra året räknade vi nio ungar och 14–15 adulta fåglar. Den 24 augusti gick vi in för att leta efter möjliga borester och ca 20 hittades tillsammans med okläckta kullar på 4+3 ägg samt enstaka ägg på fyra ställen. Rester av fem döda ungar hittades också.

Några direkta tecken på predation har inte noterats även om brun kärrhök, som häckat i närområdet, har tagit någon eller några ungar enligt uppgifter från annat håll. Räv och mink har hållit sig borta från ön, men mink har setts i anslutning till bryggan ut till ön. Utsättning av fällor diskuteras inför häckningen 2023.

Under hösten var arbetet i full gång inför nästa säsong med uppgrävning av all högväxande vegetation som hade slagit rot innanför inhägnaden, samt med åtgärder för att minska påverkan av flygsanden. Till våren planerar vi att sätta upp en viltkamera och så hoppas vi att det även etablerar sig något par småtärnor 2023.

LARS FORSÉN, MATS ANDERSSON
& TOMMY STRANDEK
SANDÖN

Fisktärnan fann sig snabbt till rätta på Sandön.
Foto: P-G Bentz.

Nya januariarter 2023

Även i år blev det nya arter för januari, närmare bestämt två stycken. Båda handlar om fåglar som var kvar sedan december 2022. Båda sågs också 1 januari och stannade kvar månaden ut.

För att kunna rangordna de två får vi därför gå till klockslag 1 januari och då visar det sig att den blåvingade årtan i Lunds reningsverksdammar rapporterades klockan 07.45 medan första rapporten om baltimoretrupialen i Förslov dröjde till klockan 08.04. Alltså blev den blåvingade årtan januariart 254 och trupialen nummer 255.

Baltimortrupialen kan du läsa mer om i separat artikel i detta nummer och för den blåvingade årtan kan nämnas att den sågs första gången 8 december. Det var också Skånes sjätte fynd av denna art. Senast den sågs i Skåne var i Falsterbo i juli 2008.

KENNETH BENGTSOON
ARLÖV

Blåvingad årtan. Lund 15 januari 2023.
Foto: Göran Lenz.

Ägretthäger – final för en fokusart

Det hittades inte några häckande par under 2022. Detta trots att det var *Anser*s fokusart för året! Men det behöver inte betyda att det inte förekom någon häckning. Fåglar kan ju häcka utan att bli upptäckta. Dock återstår den första bekräftade häckningen i Skåne alltså att hittas. Platser att leta efter arten är t.ex. kända gråhägerkolonier och på öar i sjöarna. Obekräftade uppgifter om häckning har t.ex. hörts från en sådan ö i Håckebergasjön. Andra platser som kan vara intressanta är Björkesåkrasjön, Fjällfotassjön och ön Gissör i Västra Ringsjön. Kristianstadsområdet har jag dålig koll på, men är övertygad om att det finns flera möjliga lokaler för arten. Så håll ögonen öppna under 2023 och kolla gärna, som sagt, kända gråhägerkolonier runt om i landskapet.

Några torrare data: Totalt räknades 243 sträckande i Falsterbo under hösten. Den största rastande flocken var den som innehöll 38 individer i Bakdjupet i Skanör 15 september.

Ägretthäger sågs i Skåne under årets alla månader – från 1 januari till 31 december. Ännu i december sågs relativt stora ansamlingar, t.ex. 30 ex i Krageholmssjön 7 december, 35 ex i Vomb-Krankesjöområdet 8 december och 34 ex vid Oppmannasjön 9 december. Om det var samma flock som flög omkring vet ingen.

KENNETH BENGTSOON
ARLÖV

Foto: P-G Bentz.

Serietecknade naturföreteelser

Att berätta om allehanda företeelser i naturens värld i serieform är ett annorlunda upplägg. Det fångar lätt läsarens uppmärksamhet och vänder sig till en bredare allmänhet som ofta inte är så bevandrad i de vilda varelsers liv och leverne. Här finns en lätt tillgänglig källa till förundran om naturens värld och en liten portion kunskap.

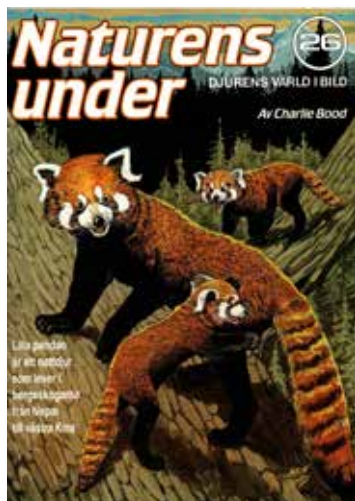
I Sverige hade vi en talangfull och under många år mycket flitig serietecknare och konstnär som hette Charlie Bood, född 1922 och död 2001. Kanske minns *Anser*s läsare "Naturens under", små berättelser om de mest olika var- elser i naturen, presenterade i serieform på en sida i olika tidningar och tidskrifter. Bood bör- jade teckna och bli publicerad redan i slutet av 1930-talet. På den tiden var det ju i svartvitt men senare skulle färgerna ta över. Initialt var det mer "vanliga" serier om äventyr, hjältar och sportevenemang som var hans uppdrag. Men "Naturens under" kom att bli en allt större del av produktionen, under lång tid i samarbete med Arne Broman (1927–2007), men så små- ningom med både text och bilder av Bood själv.

"Naturens under" kom också att under många år publiceras som åtskilliga häften i A4-format

med femtiotalet sidor vardera. Varje sida inleds med porträtt av den presenterade arten, följd av två spalter med oftast tre teckningar vardera som har fem förklarande textrader. Att på så li- tet utrymme förklara beteenden och situationer kräver koncentration av kunskapen. Att skriva kort och kärnfullt för att framhäva det väsentli- ga är ofta en större utmaning än att skriva långt.

Säkerligen har många förundrats över allt som Charlie Boods innehållsrika teckningar för- medlade om djur av alla de slag. De väckte också uppmärksamhet internationellt och "Naturens under" publicerades på flera språk och nådde en stor publik. Idag figurerar hans producerade alster på Bokbörsern, i antikvariat och kanske på loppmarknader. Han skrev och tecknade också några böcker, såsom *Landskapsdjur och blommor i Sverige* och *Så lever världens rovdjur*. Under sin 79-åriga levnad var han mycket pro- duktiv. Han publicerades av Bokförlaget Semic som nu ingår i Bonnierförlagen.

ARNE OHLSSON
LUND

Sensationellt decemberfynd av rosenfink

Den 17 december upptäckte jag en 1K rosenfink på min fågelmatning i Kävlinge. Det hade då varit kallt sedan 15 december med dygns-temperaturer mellan minus 6 och minus 12 grader. Fågeln besökte matningen dagligen fram till juldagen då vädret blivit mildare. Därefter finns bara en enstaka observation av fågeln 28 december.

Det var en hel del skådare som ville se rosenfink i december och jag välkomnade dem in i trädgården med anvisningar om var de skulle stå för att varken störa fågelmatningen eller min familj. Detta fungerade utmärkt. Rosenfinkens besök vid fågelbordet var korta och sporadiska så skådarna fick ha tålamod för att lyckas se fågeln. Den åt solrosfrön några minuter var eller varannan timme, och gjorde aggressiva utfall mot de stökiga grönfinkarna.

Rosenfink häckar sparsamt på Skånes östkust och sträcker mot sydost i slutet av sommaren för att övervintra i Indien. Enligt Artportalen är detta det tredje decemberfyndet i Sverige av arten, och det andra decemberfyn-

Finbesök vid fröautomaten. Foto: Mikael Arinder.

det i Skåne. Det första decemberfyndet i Skåne gjordes i Jonstorp 15 december 2011. Dessutom gjordes ett sent höstfynd i Åsljunga 10–14 november 2020. Fyndet i Kävlinge 2022 är därmed ett nytt höstfenologirekord i Skåne.

MIKAEL ARINDER
KÄVLINGE

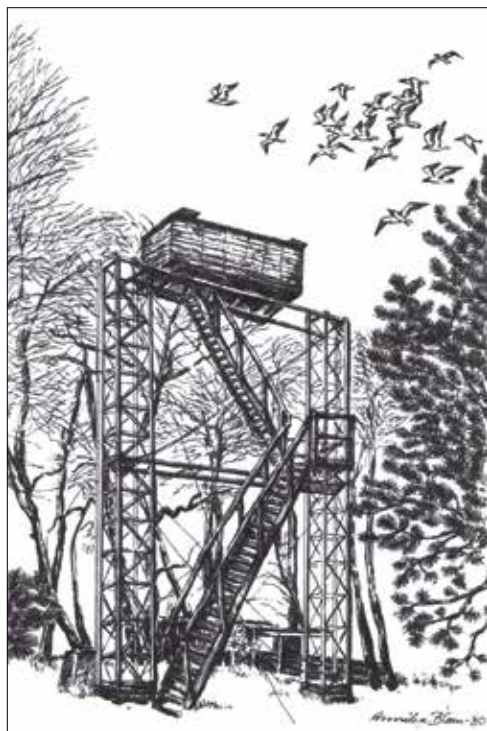

Den unga rosenfinken i Kävlinge 17 december 2022. Foto: Mikael Arinder.

Fågeltorn under ett halvsekel

Fågeltorn är viktiga. Som centrala punkter i vår tillvaro står de där, i något olika skepnader och i lite varierande skick. Vissa platser måste bara ha torn, så klart. Krankesjön utan fågeltorn? Otänkbart!

I år, 2023, har det gått 50 år sedan ett torn placerades på Krankesjöns östra sida. Det fick förstås namnet Silvåkratornet, med den lilla byn inom synhåll. Året var alltså 1973. Det kan kännas avlägset, och mycket i vår tillvaro var annorlunda då. Men Krankesjön med sina 3,3 km² yta består, 200 årstider och åtskilliga fågelgenerationer senare. Den grunda, eutrofa sjöns fågelliv har fluktuerat under tidens gång men nog är den alltjämt på tio-i-topplistan över landets förnämsta fågelsjöar. Och namnet skim-

Det första Silvåkratornet 1973–1993. Det var betydligt mindre än det nuvarande och hade en lucka att öppna och stänga i tornutrymmets golv ovanför trappan. I stark bläst svajade tornet i någon mån. Teckning: Annika Blom.

rar allt sedan P. O. Swanbergs dagar och hans bokklassiker *Krankesjön, ett fåglarnas paradys* från 1931 (Natur & Kultur).

Tornet 1973 initierades av SkOF. Bygget utfördes av Skånska Cementgjuteriet (nuvarande Skanska) på militär mark. Fågeltornet var högt och smalt och det lär ha fått besökare allt emellanåt att tveka inför att äntra trappan i två sektioner, hur lockande utsikten och chanserna till fina observationer än var: "Om det skulle ordnas en omröstning för att välja det vackraste fågeltornet i Skåne hade Silvåkratornet inte en chans!" Så skrev Jan Danielson (1938–2003) i *Anser* 1980. Och apropå tornets form skrev han att "Ingen som ser detta torn första gången torde överfallas av en omedelbar längtan att klättra upp i det. Men ljuden bakom vassväggen som gömmer sjön brukar snart få de flesta att övervinna sina betänkligheter". Tornet invigdes på nationaldagen 6 juni av SkOFs dåvarande ordförande Staffan Ulfstrand. Och under 20 år tjänade det oss väl. Många upplevelser är i tacksamt minne bevarade. Därtill finns många anteckningar i de obsböcker som fanns i en plåtlåda.

Silvåkratornet låg alldeles bredvid den röda stuga som Gustaf Rudebeck (1913–2005) disponerade (men som inte finns kvar). Han tillbringade oräkneliga stunder i tornet, han antecknade och var entusiastisk över allt från rariteter till de ständigt därvarande arterna. Som vi vet delade han gärna med sig av sina gedigna kunskaper. Jan Danielson kallade Gustaf i *Anser* "Silvåkratornets speciella väktare" och att hans "pregnanta anteckningar avslöjar den professionelle iakttagaren". Tornet, Krankesjön och trakterna däromkring omnämns ofta i Gustafs dagböcker 1934–1993 som finns tillgängliga på SkOFs hemsida.

Efterhand ökade kraven på ett mer publikvänligt, rymligare och mindre vindkänsligt torn. Det skulle komma att erbjuda utsikt från två plan och även tak över huvudet för den besökare som trotsar regn eller snöfall. (Inne i "rummet" brukar ladusvalor häcka). SkOF agerade beslutsamt för detta, planerna konkretiserades och i januari 1993 upprättades "Överenskom-

Silvåkratornet anno 2017. Foto: Kenneth Bengtsson.

melse mellan Länsstyrelsen i Malmöhus län [som tillsammans med Kristianstads län föregick nuvarande Skåne län] och Skånes Ornitologiska Förening om uppförande och underhåll av fågeltorn på fastigheten Silvåkra 1:34, Lunds kommun". Bygget, en rejäl konstruktion i tryckimpregnerat trä, utfördes av "Skogsvårdsstyrelsen på länsstyrelsens uppdrag med beredskapslag ... Efter det att arbetena avslutats och godkänts övertar Skånes Ornitologiska Förening äganderätten till tornet och blir därmed ansvariga för tornets framtida underhåll". Detta hade föregåtts under hösten 1992 av att "P 7/ Fo 11 får härmed meddela Er [SkOF] tillstånd att uppföra nytt fågeltorn vid Krankesjöns Ö sida ..." eftersom de var och är markägare, och av länsstyrelsens godkännande. Det sistnämnda då det krävdes "dispens från strandskyddsförordnandet". Den 1 oktober 1993 invigdes tornet av bl.a. SkOFs dåvarande ordförande Paul Eric Jönsson, Gustaf Rudebeck och Jan Danielson med TV-team från programmet Mitt i naturen.

År 2023 innebär alltså att det första tornets historia började för 50 år sedan och att det nu-

varande tornet har varit oss till glädje under 30 år. Dubbelt jubileum på platsen, om man kan uttrycka det så.

Fågeltorn kräver skötsel. Som ideell förening har vi i SkOF känt att Lunds kommun genom Tekniska nämnden har större resurser att se till tornet och åtgärda eventuella skador. Under 2022 har vi därför förhandlat med kommunen om de kunde tänka sig att ta över Silvåkratornet. En konsult som de anlitat har inspekterat det och bedömt att skicket är gott, och att tornet står i många år än. I december nåddes en överenskommelse och ett överlåtelsekontrakt signerades.

Det är bara att fortsättningsvis avnjuta berikande upplevelser i Silvåkratornet under många år framöver, under alla årstider och egentligen i alla väder. Därtill finns ju gömslet i vassen ett par hundra meter norr om Silvåkratornet, och Almentornet på sjöns södra sida, också tillhöriga Lunds kommun.

ARNE OHLSSON
LUND

Fåglar som är vakna på natten

Vilka fåglar är vakna under nätterna? Ja, ugglor förstås – det är väl dem vi tänker på först. Men det finns fler – många fler än vi kanske tror. En hel del fåglar är nämligen aktiva även när det är mörkt. Under vår och sommar sjunger eller spelar t.ex. många under kvällar och nätter och exempel på sådana är koltrast, näktergal, nattskär och morkulla. De två senare sjunger kanske inte men de är aktiva och ger ljud ifrån sig under så kallat spel eller spelflykt. Här hade jag kunnat räkna upp många fler fågelarter – t.ex. småfläckiga sumphönor!

Var, när och hur länge fåglar sover är en svår fråga att svara kort på. Men vi kan titta lite lätt på ämnet. Alla fåglar måste förstås sova men för många handlar det inte om åtta timmars sömn varje natt –

åtminstone inte under den ljusa årstiden. Men under vintern, när det är mörkt mer än tolv timmar, sover många länge i holkar, skrymslen eller i träd och buskar. Det gäller t.ex. de flesta småfåglarna, kråkfåglar, hackspettar, duvor, rovfåglar och hönsfåglar. Eftersom dessa inte vill eller kan agera i mörker finns inte mycket annat att göra än att sova sig igenom de mörka timmarna. Fåglar som lever i vattenmiljöer vilar som regel tillsammans med många andra, men det är sällan helt tyst i sådana flockar. Alltså är alltid någon vaken. Många av dessa arter letar dessutom efter mat under nätterna och man ser därför ofta svanar, änder och andra sjöfåglar som "sover middag" under dagarna.

Bland småfåglarna skiljer det också en del när de vaknar och när de går till vila.

Det är inte ovanligt att andfåglar "sover middag". Viggår. Foto: P-G Bentz.

Rödhakarna är både morgon- och kvällspigga.
Foto: P-G Bentz.

Tornseglaren sover i luften.
Foto: John Larsen.

De flesta följer dagsljuset men trastar och några till, t.ex. rödhakar, kan vakna tidigt och gå till vila sent. Flera av dessa kan också sjunga under den mörka tiden på dygnet – både under sommar och under vinter. I stadsmiljöer är det t.ex. ganska vanligt att höra småsjungande rödhakar under sena kvällar och mörka morgnar under vinterhalvåret. De gör det för att berätta för andra rödhakar att "här bor jag och jag vill inte ha besök". Människans alla ljus i städerna lockar även flera andra arter till att vara aktiva under nätterna. Det är t.ex. inte ovanligt att fiskmåsar letar efter mat på stadens gräsmattor mitt i natten!

Sen finns det en aktivitet till där dagaktiva fåglar ändrar vanor och det är under deras flyttningsresor vår och höst. Flera av dem som i vanliga fall sover nattetid flyttar nämligen under nätterna och då måste de ju vara vakna. Sångare, flugsnappare, trastar och gökar är exempel på sådana fåglar.

Det finns en häftig art som också måste nämnas och det är tornseglaren. Den lever nästan hela sitt liv i luften och den sover faktiskt också där under nätterna. På hög höjd glider den omkring och sover samtidigt. Man tror att de kan sova med ena halvan av hjärnan åt gången medan den andra är vaken!

KENNETH BENGTSOHN
ARLÖV

Nik Borrow

Hemma i Norfolk och under resor, främst till Afrika,
förevigar Nik Borrow fåglarna i deras värld
och avbildar dem exakt till flera av våra outhärliga fälthandböcker.
Han är också fotograf och guide.

Redan i tidig ålder blev jag besatt av dinosaurier! Fåglar och fågelskådning har intresserat mig längre än jag kan minnas, och det började före tonåren. Jag växte upp i östra London men som tur var nära Epping Forest. På den tiden var man inte rädd att släppa ut barnen ensamma och jag kunde fritt utforska den närliggande skogen och parken som blev min "egen lokal".

Träden och sjöarna tyckte jag var långt mer intressanta än den upplysta storstaden. Under en tågresor i unga år till engelska sydkusten hade jag med mig boken *I-Spy Birds*. Tur var att passageraren bredvid mig, en helt främmande person, var en ivrig fågelskådare och han berättade om fåglarna vi såg genom tågfönstret. På så vis fyllde han i bokens kunskapsluckor och han invigde mig i begreppen kryssa och krysslister. Jag är denna okända person ett stort tack skyldig som inspiration på den tiden.

Att bli medlem i Young Ornithologists Club (YOC) blev nästa steg och jag upplevde mycket av fågelskådandets glädje i Londons Lea Valley med sina vattenreservoarer och grustag. Det kändes som att en ny horisont öppnades men större var en busstur med YOC. Jag minns hur vi stod på rad framför guiden som inte var så välkomnande i sitt inledningsanförande. Han var inte helt förtjust i alla dessa unga pojkar i reservatet men vi släpptes in i detta paradiset med många vadare och

sångare. Där såg jag mina första skärfläckor och rördrommar. Nu var jag definitivt fast och semesterar, särskilt i Skottland, tog mig till en värld av fåglar fjärran från parken hemmavid. Och det uppstod en längtan att resa utomlands.

Jag har alltid haft en medfödd önskan att teckna och måla av naturen. Min lärare i konst vägrade tro att den konst som jag framställde och visade honom inte bara var kopierad från en bok eller tidskrift. Jag föresatte mig att bevisa min förmåga och tillbringade en hel dag i parken där jag följde gårdsmysar som jag observerade och tecknade. Nästa dag i skolan kunde jag visa att jag förmådde teckna från minnet. Teckningen jag då gjorde har tyvärr försvunnit men den övertygade tvivlarna. I början arbetade jag alltid på detta sätt, att förvandla en personlig skådarupplevelse till en teckning genom att skåda och teckna ute i fält, att ta foton eller att ta något med hem från naturen som inspiration.

Formell utbildning i konst fick jag vid Wimbledon School of Art där semi-abstrakta landskap och inte minst vatteneffekter dominerade mitt arbete. Märkligt nog gick jag inte in för naturkonst förrän under mitt tredje år på college.

Jag började undervisa i konst men fortsatte att skapa min egen. Mitt namn började bli känt främst tack vare tidskriften *British Birds* som hade tävlingen Bird Illustrator of the Year. Jag blev tvåa och trea men lyckades aldrig nå den eftertraktade förstaplatsen. Detta var ändå tillräckligt för att jag skulle tro på mig själv som konstnär på heltid. Jag sa upp mitt jobb som lärare och gjorde mitt bästa för att börja en ny karriär.

Allt sedan barndomen har jag längtat till Afrika. Drömmen blev sann 1987, men det var först 1990 som jag besökte Kamerun i mitt arbete som frilanskonstnär med kontrakt att illustrera alla västafrikanska fåglar. Boken tog tolv år att färdigställa och utkom 2001. Den finns nu i en andra upplaga och har också resulterat

i två spinoff-fälthandböcker: om Ghana 2010 och om Senegal och Gambia 2012, båda i andra upplagan.

Idag ägnar jag mig åt att illustrera fälthandböcker eller tar uppdrag åt de som vill ha sina egna magiska skådarupplevelser förevigade i en målning eller teckning. Med det sistnämnda behöver jag en personlig berättelse, foton eller annat som gör att jag kan föreställa mig scenen i deras minne. För fälthandböckerna är jag helt beroende av personlig erfarenhet, foton och skinn och därför har det blivit åtskilliga besök på Natural History Mu-

seum i Tring som har en otrolig samling fågelskinn.

Jag bor i ett mecka för fågelskådare i Norfolk. På senare tid har jag utvecklat ett starkt intresse för fotografering och under de senaste 32 åren har jag lett skådarterer för BirdQuest, mest i tropiska Afrika. Nu arbetar jag med en ny fälthandbok om fåglarna i Angola.

(Översättning: Arne Ohlsson)

Nik Borrow (född 1956)

nik.borrow@me.com

nik.borrow.com

Niks verk:

1. Sedge Warbler – Sävsångare (Sidan 66).
2. Dartford Warblers – Provencesångare (Sidan 67).
3. Long-tailed Tits – Stjärtneser (Föregående uppslag).
4. Great Bittern – Rördrom (Ovan).
5. Wallcreeper – Murkrypare (Motstående sida).

LOKALKLUBBARNAS PROGRAM VÅREN 2023

Alla SkOFs medlemmar är välkomna att delta i lokalklubbarnas programverksamhet.
Om inte annat anges gäller ordinarie samlingsplats.

Lokalklubbarnas program uppdateras löpande.
För aktuell information – besök respektive klubbs hemsida
eller evenemangskalendern på SkOFs hemsida.

Datum	Programpunkt	Arrangör
Mars		
12	Andfågelräkning i Finjasjön. Samling kl. 09.00 på parkeringen i Hovdala.	GBF
16	Ugglor kring borgen. Samling kl. 20.00 vid Vegeholms borg.	KOF
18	Vårdagjämningsfåglar på Näsby fält. Samling kl. 08.00 på parkeringen på Norra Lingenäset.	NÖSFK
19	Vomb. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid Själlandstorg i Malmö.	MO
25	Gedings mosse. Samling kl. 09.00 vid bommen. Kör in från Attusa vid hållplatsen för skolbussen.	CO
25	Tidiga vårtecken med Mats. Samling kl. 08.00 på parkeringen till Naturum Vattenriket.	NÖSFK
26	Skånes västkust. Samling kl. 09.00 på parkeringen vis Sölvegatan 22 F, Lund.	LFK
26	Ejdersträcket i Kåseberga. Samling kl. 07.00 vid ICA Kvantum i Hörby.	Gjuse
April		
3	Måndagsekkursion från Helsingborg. Samling kl. 18.00 vid Olympiaskolan i Helsingborg.	KOF
4	Fåglar i Malmös närhet. Samling kl. 18.00 på parkeringen vid Själlandstorg i Malmö.	MO
10	Måndagsekkursion från Ängelholm. Samling kl. 18.00 på ICA Maxis parkering i Ängelholm.	KOF
16	Barsebäck. Samling kl. 09.00 på parkeringen vid Själlandstorg i Malmö.	MO
17	Måndagsekkursion från Höganäs. Samling kl. 18.00 vid City Gross i Höganäs.	KOF
18	Fågelmorgon i Botan, samling 06.00 vid Tunavägen, norra ingången till Botan.	LFK
22	Klingavälsån, Vombs ängar och Krankesjön. Samling kl. 08.00 på COOPs parkering i Sjöbo.	CO
23	Barsebäck. Samling kl. 07.00 på parkeringen vid Sölvegatan 22 F, Lund.	LFK
24	Måndagsekkursion från Helsingborg. Samling kl. 18.00 vid Olympiaskolan i Helsingborg.	KOF
24	Möt våren vid Mölleröds kungsgård – vandring & korvgrillning. Samling kl. 18.00 vid kungsgården.	GBF
Maj		
1	Måndagsekkursion från Ängelholm. Samling kl. 18.00 på ICA Maxis parkering i Ängelholm.	KOF
2	Fåglar i Malmös närhet. Samling kl. 18.00 på parkeringen vid Själlandstorg i Malmö.	MO
3	Fågelkväll i Vombsänkan. Samling 18.30 på parkeringen vid Sölvegatan 22 F, Lund.	LFK
7	Fågelskådningens Dag vid Hovdala. Samling kl. 07.00 alt. kl. 09.00 vid parkeringen i Hovdala.	GBF
7	Fågelskådningens dag på Fredriksdal. Samling kl. 09.00 vid entrén. Entréavgift.	KOF
7	Fågelskådningens dag. Samling kl. 09.00 vid bryggan till Ribbersborgs kallbadhus, Malmö.	MO
8	Måndagsekkursion från Höganäs. Samling kl. 18.00 vid City Gross i Höganäs.	KOF
9	Skådarkväll vid Store mosse, Sösdala. Samling kl. 18.00 vid torvfabriken.	GBF
13	Rydsgårds skog. Samling kl. 07.00 vid samåkningsparkeringen norr om E65 vid Rydsgård.	CO
14	Knösen, Skanör. Samling kl. 08.00 på parkeringen vid Själlandstorg, Malmö.	MO
15	Måndagsekkursion från Helsingborg. Samling kl. 18.00 vid Olympiaskolan i Helsingborg.	KOF
17	Fågelmorgon i Botan. Samling kl. 06.00 vid Tunavägen, norra ingången till Botan.	LFK
21	Kristianstad vattenrike. Samling kl. 06.00 på parkeringen vid Sölvegatan 22 F, Lund.	LFK
22	Måndagsekkursion från Ängelholm. Samling kl. 18.00 på ICA Maxis parkering i Ängelholm.	KOF
23	Skådarmorgon Hörlinge ängar. Samling kl. 08.00 vid fågeltornet norr om ängarna.	GBF

LOKALKLUBBARNAS PROGRAM VÅREN 2023 – FORTS.

Datum	Programpunkt	Arrangör
Maj forts.		
25	Ny på läten-kväll vid Örby ängar. Samling kl. 19.00 på Sundsgårdens parkering	KOF
28	Falsterbo. Samling kl. 06.00 på parkeringen vid Sölvegatan 22 F, Lund.	LFK
29	Måndagsexkursion från Höganäs. Samlingkl. 18.00 vid City Gross i Höganäs.	KOF
Juni		
1	Nöbbelevs mosse.	
	Samling kl. 18.00 vid mossens sydvästra hörn, Nöbbelevs bygata.	LFK
4	Ny på läten-morgon vid Christinelund.	
	Samling kl. 05.30 på västra parkeringen, Allerums kyrka.	KOF
4	Fågelexkursion till Gäddängen & Fulltofta.	
	Samling kl. 08.00 Linnéskolans p-plats (N Kringelvägen, Hässleholm).	GBF
5	NaturNatten vid Hovdala. Samling kl. 20.00 vid p-plats Hovdala.	GBF
9	Kväll vid Krankesjön. Samling 18.00 på parkeringen vid Själlandstorg, Malmö.	MO
10	BLOBLITZ på ännu ej beslutat plats. Samling kl. 08.00 enligt senare information.	GBF
10	Gislövs stjärna. Samling 07.00 vid p-platsen i Gislövs stjärna.	CO
11	Nattskärnor. Samling kl. 21.00 på parkeringen vid bron över Vegeån mellan Utvälinge och Ängelholm.	KOF

LOKALKLUBBAR I SKÅNE

GÖINGEBYGDENS BIOLOGISKA FÖRENING (GBF) www.gbfnatur.se
Kontaktperson: Håkan Winqvist, 0725 79 48 66, familjen.winqvist@telia.com

KULLABYGDENS ORNITOLOGISKA FÖRENING (KOF) www.kof.nu
Samlingsplats: ICA Maxi, Ängelholm; City Gross, Höganäs; Olympiaskolan, Helsingborg.
Kontaktperson: Thomas Terne, 0705 67 19 80, info@kof.nu

LUNDABYGDENS FÅGELKLUBB (LFK) www.lundabygdensfagelklubb.se
Samlingsplats: P-platsen vid KFS, Sölvegatan 22 F, Lund (mitt emot Ekologihuset).
Kontaktperson: Lars G R Nilsson, 0706 96 51 80, larsgr53@gmail.com

MALMÖORNITOLOGERNA (MO) www.malmorn.se
Samlingsplats: P-platsen vid Själlandstorg (korsningen Roskilde-/Margaretavägen).
Kontaktperson: Sven-Erik Svensson, 0706 65 64 32, sven Erik.svensson1949@gmail.com

NORDÖSTRA SKÅNES FÅGELKLUBB (NÖSFK) www.spoven.com
Samlingsplats: Parkeringen vid naturum i Kristianstad.
Kontaktperson: Evert Valfridsson, 044-32 30 45, evert.valfridsson@naturskyddsforeningen.se

RINGSJÖBYGDENS FÅGELSKÅDARE (GJUSE) www.gjuse.se
Samlingsplats: Parkeringen vid ICA Kvantum i Hörby.
Kontaktperson: Lars-Olof Nilsson, 0723 93 74 14, lars-olof.nilsson1@comhem.se

COCCOTHAUSTES (Co) – FÅGLAR I SYDOST
Samlingsplats: Meddelas i programmet.
Kontaktperson: Bengt Celandér, 0709 29 95 88

GLADORNA – NÄTVERKET RAPPHÖNAN SKÅNE
Samlingsplats: Västra Stationstorget Lund (baksidan av tågstationen).
Kontaktpersoner: Monica Pedersen, 0735 50 61 47, mOnick@hotmail.com
Eva Engberg, 0708 25 66 50, seeveg@gmail.com

Ny kustinventering i Skåne 2022–2024 – inventerare sökes!

Planeringen för en upprepad kustinventering fortsätter och nu är det dags för frivilliga inventerare att boka in önskade kuststräckor. Inventeringen går i korthet ut på att under tre besök under perioden 15 april till skiftet maj/juni patrullera aktuell kuststräcka och bokföra de fåglar av utvalda arter (ej alla arter, i stort sjöfåglar i vid bemärkelse) som misstänks kunna häcka i området. En mer utförlig, men ändå enkel metodbeskrivning kommer, tillsammans med en karta över den aktuella sträckan, att skickas ut till dig som bokar ett kustavsnitt.

Bakgrunden till denna satsning är att det gjordes en kustinventering 1980–1982. Denna är slutrapporterad, men tyvärr aldrig publicerad. Det tänker vi göra tillsammans med resultatet av denna nya inventering. Vi har alltså ett 40 år gammalt resultat att jämföra med och kan förmodligen påvisa en hel del förändringar för kushäckande fåglar under denna period. Mänsklig aktivitet har definitivt ökat runt kusten och förmodligen kommer vi att kunna visa på både negativa och positiva resultat för flera arter.

Kartan visar de 50 delsträckorna och vi vill att varje delsträcka bokas i sin helhet. Vita kustavsnitt är redan inventerade alternativt bokade. Att några sträckor redan är inventerade beror på att det gjordes en stor samlad inventering av alla viktigare strandängar 2022 och för att utnyttja detta gyllene läge omfattar alltså perioden 2022–2024 med 2025 som ett möjligt extraår.

Några av de vitmarkerade kustavsnitten behöver kompletteras och de saknade bitarna i dessa är:

Sträcka 2: Hovs hallar till Torekov.

Sträcka 4: Lervik till Vejbystrand.

Sträcka 7: Några små bitar.

Sträcka 19: Barsebäckshamn till Sjöbomadet.

Sträcka 20: Kärnkraftsområdet plus byn Vikhög.

Sträcka 25: Klagshamnsudden.

Sträcka 29: Nabben till Ängsnäset.

Sträcka 30: Ängsnäset till Kämpinge strandängar.

Sträcka 31: Kämpinge strandängar till Trelleborg.

Sträcka 43: Kivik till Vittemölla.

Anmäl intresse till

Kenneth Bengtsson

– kennethbengtsson53@gmail.com
eller

Martin Green

– martin.green@biol.lu.se

Vem bor i din trädgård?

Förra våren startade SkOF upp en holkinventering med syftet att få en bättre uppfattning om vilka fåglar som häckar var och i vilka antal. Holkinventeringen är en enkel och rolig uppgift som passar alla som har en fågelholk hemma på sin tomt, balkong eller terrass. Förra året var intresset lite svalt, men vi ger det ett försök till och hoppas att många vill vara med!

Du rapporterar enklast in dina observationer via formuläret på hemsidan (www.skof.se/holk-projektet). Observera att årets formulär kommer att innehålla färre fält och är enklare att fylla i. Tyvärr så behöver du fylla i formuläret en gång för varje holk (om du har flera).

Om du hellre vill skicka in dina observationer via e-post så går det också bra. Skicka då e-post med din rapport innehållandes namn, adress, e-post, art för häckningen och information om omgivningen (sitter holken i t.ex. trädgård, balkong/innergård, stadsmiljö, barrskog, lövskog, blandskog) till fredrik.andreasson@biol.lu.se.

Genom att skicka in dina observationer så godkänner du att SkOF lagrar den information som du anger.

Foto: Mikael Arinder.

Tag Plats! – Lördagen 13 maj 2023

Nu är det åter dags
för den årliga skånska artsamlartävlingen Tag Plats!

Bilda redan nu lag
och bestäm på vilken favoritlokal

Här är förutsättningarna:

- Varje lag ska innehålla minst två personer, gärna fler.
- Räkna under ett 6-timmarspass.
- Deltagande är gratis. Samtliga deltagare måste dock vara medlemmar eller familjemedlemmar i SkOF.
- Samtliga i laget måste se eller höra arten, dock inte nödvändigtvis samma individ.

Anmälan görs senast 6 maj till Lars Sundlöf, lars.sundlof@gmail.com.

Har ni frågor ring 0733 28 28 38.

Anmälan ska innehålla namn på deltagarna, lagnamn samt tänkt tävlingslokal. Av anmälan ska det även framgå vem i laget som är kontaktperson, dennes e-mail samt telefonnummer.

Mer info finns på SkOF:s hemsida www.skof.se.

Foto: Pekka Loustiainen.

Vinterfåglar Inpå Knuten i Skåne 2023

Årets räkning av fåglar vid fågelmatningar påverkades likt i föl av dåligt väder. Det var visserligen fint väder på fredagen och ganska bra även på måndagen, men under själva helgen var det grått, blött och blåsigt. Det innebar att det skånska deltagarantalet i räkningen sjönk för andra året i rad, från 2 080 (2021) via 1 661 (2022) till 1 490 i år. Men 1 490 är ändå ett försvarligt antal matningsplatser, och vid dessa räknades cirka 70 000 fågelindivider.

Som vanligt var pilfinken den talrikaste arten i Skåne, följt av talgoxe, blåmes, koltrast och bergfink i nämnd ordning. Av dessa kan bergfinken sägas sticka ut en aning. Det var inget toppår för bergfinken i Skåne, men fler än genomsnittet för de 18 år som denna räkning pågått. Förklaringen kan skrivas bokollon. Lokalt är det gott om bokollon i de skånska skogarna, vilket fått betydande mängder bergfinkar att stanna kvar i landskapet över vintern. Nu höll sig merparten av dessa ute i bokskogarna under räkningshelgen eftersom det var barmark – och bokollonen därmed lätt åtkomliga. Likväl blev bergfinken den talrikaste arten i flera kommuner, bland andra Hässleholm, Örkelljunga, Perstorp och Höör.

Under 17 av de 18 år som denna räkning pågått har pilfinken varit den talrikaste arten i Skåne. Enda undantaget var 2010 då snötäckt mark drog in mängder av bergfinkar till trädgårdarna. Men ser vi till antalet matningsplatser som hyser de olika matgästerna är inte pilfinken dominerande. Då kommer den först på sjätte plats med förekomst i 67 procent av rapporterna. Det kan jämföras med talgoxen som rapporterades från 95 procent av de skånska matningarna. Detta förklaras naturligtvis med att pilfinken ofta kom-

Pilfinken håller ställningen i Skåne. Foto: P-G Bentz.

mer i större flockar medan talgoxen förekommer sparsammare men mera spritt.

I det sammanhanget kan det noteras att rödhaken denna vinter rapporterades från 78 procent av de skånska matningarna, ringduvan från 54 procent och bofinken från 48 procent. Norr om Skåne är det egentligen bara Blekinge och Halland som hyser några större antal av bofink och ringduva vintertid, medan rödhaken även är relativt talrik längre norrut längs västkusten.

ANDERS WIRDHEIM
BIRDLIFE SVERIGE

Tio-i topp-lista Skåne 2023.

(förra årets placering inom parentes)

1. Pilfink (1)
2. Talgoxe (2)
3. Blåmes (3)
4. Koltrast (4)
5. Bergfink (6)
6. Kaja (5)
7. Skata (8)
8. Gråsparv (7)
9. Grönfink (11)
10. Ringduva (9)

Antal fågelmatningar med arten i Skåne 2023.

(totalt 1 490 matningar)

1. Talgoxe	1 418
2. Koltrast	1 409
3. Blåmes	1 408
4. Skata	1 193
5. Rödhake	1 169
6. Pilfink	1 001
7. Ringduva	801
8. Bofink	718
9. Kaja	694
10. Grönfink	575

Magnus Grylle

"Det är längesedan nu. Tror det var på 70-talet. Jag såg ett gäng korsnäbbar i den lilla dungen med lärkträd ute på fältet. Jag fick det inte till något annat än bändelkorsnäbb, men de skulle ju inte vara här? Men i fågeltornet fanns en fågeldagbok. I den hade Hasse Cronert, den gången i 20-årsåldern tror jag, samma dag skrivit in en observation av bändelkorsnäbb på platsen. Så saken var biff! Det är nog en av mina första riktigt fräcka fågelupplevelser".

Fältet som Magnus pratar om är Näsbyfältet, ett Revingehed i miniatyr. Detta var Magnus' hemmamarker under ungdomsåren. Magnus, född 1961, växte nämligen upp i Kristianstadstrakten och det var här hans intresse för fåglar väcktes, bortskämd med gångavstånd till Araslövssjön.

Magnus berättar vidare: "Redan 1976 blev jag medlem i Kristianstad fältbiologer och vi var mycket ute på läger. Under tiden på Naturbruksgymnasiet i Osby var jag med och bilda-

de Osby fältbiologer. Det var då Svenssönerna Mikael och Ola dök upp. Så småningom anslöt Anders Ekstrand och Mikael Arinder, och fågelskådningen tog verklig fart."

Efter avslutade gymnasiestudier flyttade Magnus till Umeå och utbildade sig till jägmästare. Under tiden i Västerbotten gavs många tillfällen till annorlunda fågelskådning. Bland annat besöktes Stora Fjäderägg regelbundet efter att ringmärkningsverksamheten kommit igång.

Magnus bodde även en period i Uppsala, där han arbetade på Viltkologen på SLU med bland annat spillkråka och bivråk. Senare blev det "skogsjobb" i Gävle. Där fanns lyckligtvis både fågelstationen på Eggegrund och blåhakemärkningen vid Avan till hands för att stilla ringmärkningssuget.

Sedan maj 1994 arbetar Magnus för FN-organet *Food and Agriculture Organization*. Hans professionella säte har sedan dess varit

Någon bergand i flocken? Foto: P-G Bentz.

Rom, där han bott med hustru Maria och två döttrar med ett två och ett halvt års avbrott 2017–19 då han var stationerad i Ghana.

Under tiden i Rom gjordes regelbundet familjeutflykter kring Rom, och favoriten blev den lilla ön Isola di Ventotene strax söder om Rom. Ön är fantastisk, framför allt under vårsträcket. Här kunde Magnus' fågelskådning kombineras med bad och krabbfiske. Ett utmärkt familjepaket!

"Fågelskådningen tog ingen paus under mina år i Italien. Och det blev många annorlunda och spännande upplevelser. Vid ett besök på stamlokalen Maccaresse tillsammans med en svensk skådarvän på jakt efter *Chlidonias*-tärnor sågs en udda vit häger i en flock med ägretthägrar. Tydligt mindre och med ljus, ganska kort näbb, alltså ingen silkeshäger. Efter många turer visade det sig att det handlade om en mellanhäger *Ardea intermedia*, för övrigt det första godkända fyndet av arten i Europa! Slå den!"

För 15 år sedan knöts banden åter med Sverige, närmare bestämt med Skåne. Då köpte familjen ett skruvigt sommarhus på en tomt i Falsterbo. Här står i dag ett miljöbygge med högt belägen "skådarbalkong" och tomtlistan är redan under uppbyggnad.

Den 1 april i år kommer Magnus att tillträda en tjänst på 80 % som chef för Falsterbo Fågelstation. De första kontakterna med stationen etablerades redan under tidigt 1980-tal genom vännerna Mikael och Ola Svensson som arbetat flera säsonger ute vid fyren. Hösten 1987 gjorde Magnus en paus i studierna och gavs tillfälle att arbeta på fågelstationen som guide. Samtidigt utvecklade Magnus stationens ringmärkningsdatabas (dBase) tillsammans med Lennart Karlsson och Göran Walinder. Sedan 1988 har Magnus från och till varit verksam vid fågelstationen, bland annat i Flommen tillsammans med Göran Walinder.

Därefter "kom arbetet i Italien emellan" och det blev fortsättningsvis mera sporadiska besök i Falsterbo.

När tjänsten som stationschef efter Stephen Menzie, som fått jobb som redaktör för *British Birds*, lystes ut, valde Magnus att söka. Han er-

Magnus – entusiasten. Foto: P-G Bentz.

bjöds tjänsten och tillträder, som sagt, 1 april och blir samtidigt 100 % Falsterbobo. Under det kommande året kommer "stafettspinnen" att varsamt lämnas över, då Stephen fortsätter att arbeta 10 % för stationen, parallellt med Magnus.

Magnus har redan inlett sitt engagemang på allvar och har nyligen genomfört en renovering och ett tekniskt förnyande av fågelstationens hemsida. Han ser fram emot att komma igång på allvar med stationsarbetet och påpekar det där med att fågelskådning kan vara både "spännande och smått hysteriskt" och att han som stationschef säkert kommer att känna av fenomenet "alla känner apan". Men han är inte särskilt oroad för att bli "våldigt mycket apa". Hans ambition inför det som komma skall är att långsiktigt säkra och försiktigt förnya fågelstationens verksamhet. Han känner sig trygg i den utmaning som väntar.

INTERVJUAD AV
P-G BENTZ

Foto: P-G Bentz.

SVENSK
INSAMLINGS
KONTROLL

Insamlingen till stöd för Falsterbo Fågelstation fortsätter.

Fågelstationen har tilldelats 90-konto:

Pg 900301-3; Bg 900-3013

Betalningsmottagare: Skånes Ornitologiska Förening

SkOFs styrelse

Arne Hegemann, ordförande
Mikael Arinder, vice ordf.
Karin Persson, kassör
Staffan Åkeby, sekreterare
Kenneth Bengtsson
Eva Engberg
Mona Hansson
Anders L Larsson
Rachel Muheim
Arne Ohlsson
Monica Pedersen
Lars Sundlöf
Ola Svensson
Tomas Svensson
Nils Waldemarsson

Lund – 0729 96 58 03 – arne.hegemann.skof@gmail.com
Kävlinge – 0761 01 57 32 – mikael.arinder@telia.com
Falsterbo – 0703 97 15 33 – skofmail@gmail.com
Höör – 0705 55 30 65 – staffan@akeby.nu
Arlöv – 0702 66 14 66 – kennethbengtsson53@gmail.com
Lund – 0708 25 66 50 – seeveg@gmail.com
Helsingborg – 0727 49 42 44 – mona.i.hansson@gmail.com
Hässleholm – 0703 19 23 57 – lappugga@gmail.com
Torna Hällestad – 0703 06 03 28 – rachel.muheim@gmail.com
Lund – 0702 17 92 90 – arneohlsson51@gmail.com
Lund – 0735 50 61 47 – m0nick@hotmail.com
Trelleborg – 0733 28 28 38 – lars.sundlof@gmail.com
Bromölla – 0708 43 43 31 – olasvensson@live.se
Limhamn – 0706 53 36 69 – lasertomas@gmail.com
Bromölla – 0706 52 63 11 – nils.waldemarsson1948@gmail.com

SkOFs kommittéer (sammankallande)

Anser-redaktionen: Kenneth Bengtsson – 0702 66 14 66 – kennethbengtsson53@gmail.com
Falsterbo Bird Show: Eva Engberg – 0708 25 66 50 – seeveg@gmail.com
Falsterbo Fågelstation – Verkställande kommitté: Björn Malmhagen – 0703 33 94 99 – malmhagen@gmail.com
Falsterbo Fågelstation – Forskningskommitté: Rachel Muheim – 0703 06 03 28 – rachel.muheim@gmail.com
Forsknings- & fågelskyddskommittén: Martin Green – 0708 13 49 75 – martin.green@biol.lu.se
PR-kommittén: Mikael Arinder – 0761 01 57 32 – mikael.arinder@telia.com
Programkommittén: Eva Engberg – 0708 25 66 50 – seeveg@gmail.com
Rapportkommittén: Tomas Svensson – 0706 53 36 69 – lasertomas@gmail.com
Skogsgruppen: Per Muhr – 0723 24 21 33 – paemuhr@gmail.com
Storkprojektet: Petter Albinson – 0709 98 02 25 – info@storkprojektet.se

SkOFs hemsida

www.skof.se

Webmaster: Mikael Arinder – mikael.arinder@telia.com

Telefonnummer

Medlemsfrågor & adressändring: 0736 25 42 56
Fågelskydd Spillepeng: 0702 66 14 66

Mein Boogendahl

POSTTIDNING

B

ANSER

Falsterbo fyr, Fyrvägen 35

239 40 FALSTERBO

Vid adressändring – v.g. ange medlemsnumret som står på etiketten!

FSC
www.fsc.org

MIX

Papper från
ansvarfulla källor
FSC® C074394